

RIIGIKOGU

4. istungjärk. **Protokoll nr. 70 (7).**

1921. a.

Sisu: 1. Päewakorra wastuwõtmine. — 2. Juhatuse teadaanne komisjoni antud seaduse kohta. — 3. Maaseaduse ja välisasjade komisjoni ning riigi majandusnõukogu täiendawad walimised. — 4. Rkl.-te W. Tiideman'i ja E. Kägu wabastamise küsimuse arutamine. — 5. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — riigimaksu wõlgade sissenõudmisel wõetawa lisaraha kohta — kinnitamine. — 6. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — töö-hoolekandeministeeriumi 1921 a. korraliste kulude eelarwe peat. II § 1 ja 7 peat. III §§ 13, 14, 15, 18 ja 21 muudatuste kohta — kinnitamine. — 7. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — 1869 a. sõjawäe seaduste kogu § 731 muutmise kohta („Riigi Teataja“ nr. 43 — 1919 a. ja 133/134 — 1920 a.) — kinnitamine. — 8. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — rahaministeeriumi 1921 a. kulude-eelarwe muutmise asjus kinnitamine. — 9. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — riigi arwetes summade ümaraks tegemise kohta — kinnitamine. — 10. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — Eesti panga põhikirja täiendamise kohta — kinnitamine. — 11. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — siseministeeriumi 1921 a. korralise eelarwe osaliste muudatuste kohta — kinnitamine. — 12. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — põllutööministeeriumi 1921 a. korralise eelarwe osalise muutmise kohta — kinnitamine. — 13. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — välisministeeriumile 300.000 m. suuruse lisakrediidi määramise kohta esitamise otsustarbeks — kinnitamine. — 14. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — välisministeeriumile 1.500.000 marga suuruse lisakrediidi määramise kohta lepingute tegemise ja täitmise jaoks — kinnitamine. — 15. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — kohtuministeeriumi koosseisu muutmise kohta — kinnitamine. — 16. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — teedeministeeriumi posti-telegraafi-telefoni ametkonna 1921 a. korraliste kulude eelarwe muudatuste kohta — kinnitamine. — 17. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — muudatuste kohta üleüldises arwepidamise seaduses — kinnitamine. — 18. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — wabadussõjas surmasaanud partisaanide pataljoni ülema Kuperjanow'i lesele pensioni maksmise kohta — kinnitamine. — 19. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — pensioni maksmise kohta isikutele, kes Eesti wabariigi ülesehitamise tööst osa wõtnud ja selle juures tööwõime kaotanud, niisama ka surmasaanute perekondadele — kinnitamine. — 20. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — rekwireerimise ja sõjakahjude hindamise komisjoni kohta — kinnitamine. — 21. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — riigi ostueesõiguse kohta Tallinnas, Toompea esimeses hüpoteegi-ringkonnas asuwate liikumata waranduste wõi nende kohta makswa põlisrendiõiguse peale — kinnitamine. — 22. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — tsiivil kohtupidamise seaduse §§ 853¹ ja 853² muutmise kohta — kinnitamata jätmine. — 23. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — rahuk. nuhtlusseaduse § 177 muutmise kohta — kinnitamata jätmine. — 24. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud määruse — kütteinete keskkomitee likwideerimise kohta — kinnitamine. — 25. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — krediitasutuste agentide, komisjonäride ja korrespondentide kohta — kinnitamine. — 26. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — wäljamaa seltside ja ühisuste tegewuse awamise kohta Eestis — kinnitamine. — 27. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — maade wõõrandamise kohta riikliste põlewkiwikaewanduste tarwitamiseks — kinnitamine. — 28. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — Wene walitsuse poolt Eesti Aleksandri põllutöö keskkoolile tarwitada antud põllumajanduslise inwentaari nimetatud koolile omanduseks andmise kohta — kinnitamine. — 29. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud määruse — Tartu ülikooli õpemetiskonna walitsemise korra kohta — kinnitamine. — 30. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse — talumaade korraldamise kohta Petseri maakonnas ja Wiru maakonna Narooa-taguses osas — maakomisjoni tagasi andmine. — 31. Üüriseaduse eelnõu — II lugemisel. — 32. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku aja küsimus.

**Riigikogu koosolek 25. oktoobril
1921. a. kell 5 p. l. Toompea lossi
Walges saalis.**

Kokku on tulnud 73 Riigikogu liiget.
Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wir-**
ma, wahepeal abiesimees **A. Kerem.**

Sekretääri kohal sekretäär **A. Tupits.**

Walitsuse lauas: kohtuminister **J. Reich-**
man ja siseminister **K. Einbund.**

Koosolek algab kell 5.15 min. p. l.

1. Päewakorra Juhataja **K. Wir-**
wastuwõtmine. ma: Awan Riigikogu
koosoleku. Kas tehakse
päewakorra kohta mingisuguseid ettepane-
kuid? Ettepanekuid ei tehta, siis loen

päewakorra wastuwõetuks. Sõna on sekretäiril teatamiseks, missugune seaduseelnõu on komisjoni antud.

**2. Juhatuseteada-
anne komisjoni
antud seaduse
kohta.** Sekretäär **A. Tupits** (loeb): Seaduseelnõu kaubandus-tööstusministeeriumi 1921. a. kulude-eelarwe muutmise asjus — rahaasjanduse komisjoni.

**3. Komisjonide
täiendawad wa-
limised.** Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu läheb esimese päewakorrapunkti juure. Kirjalikult on sisse tulnud teadaanne ja ettepanek, et Riigikogu väliskomisjoni ja riigimajandusnõukogu liikme rkl. M. Martna asemele saaks walitud väliskomisjoni rkl. K. Ast ja riigi majandusnõukogusse rkl. A. Ostra. Peale selle on sellesama rühma poolt ettepanek tehtud rkl. M. Martna asemele maa-komisjoni walida rkl. Alma Ostra. Kas oldakse nõus, et kõik need kirjalikud ettepanekud korraga hääletamisele tulewad? Keegi vastu ei waidle, siis ma panen nad hääletamisele. (Hääletatakse.) Keegi vastu ei ole, seega on nad walitud.

**4. Rkl. W. Tiide-
man'i ja E. Kägu
wabastamise kü-
simus.** Koosseisu komisjoni aruandja **W. Pezold**: Riigikogu liikmed Allikso ja Santa teatasid Riigikogu Juhatusesele, et nad oma Riigikogu liikme wolitused maha panewad. Nende asemele pidid astuma nimekirja järele Kägu ja Tiideman, kes aga Tallinna tähtsamate asjade kohtuuriija määrusel wangimajas kinni on. Sel puhul tekkis nende wabastamise küsimus ja kohtuminister pööras wahekirjaga Riigikogu Juhatusese poole, mis Riigikogul teada on. Koosseisu komisjon arutas seda asja, kus ka materjaal ette kanti, nimelt oli komisjonil käes tähtsamate asjade kohtuuriija motiweeritud määrus, millest järgmist näha wõis: materjaal on suur ja määrus ise on 50 lehekülge pikk ja sellest wõib näha, et juba wabariigi alguses laotati laiail igalpool lendlehti, mis sisaldasid eneses üleskutsesid riigikorra kukutamiseks. Mõnes üleskutses on ära tähendatud, et seda tuleks teha wägiwaldsete abinõudega. Juurdluses olla selgunud edasi, et töötas ülemaaline kommunistiline organisatsioon ja selle organisatsiooni hulka kuulusid niihästi ametiühisuste kesknõukogu, kui ka Kommunistiline Tööliste-

rühm, noor-proletaarlaste ühing ja teised asutused. See organisatsioon töötas laiail ja otsuste järele, mis kolmanda kommunistilise internatsionaali kongressil vastu wõetud on. Edasi on näha, et ka Riigikogu Kommunistiline rühm töötas kommunistilise keskkomitee juhtnõõride järele, saadeti kõnepidamiseks materjaali ja nõnda edasi.

Tiideman'i ja Kägu nimed tulewad selles määruses kaks korda ette. Nimelt alguses, kus on öeldud, et Tiideman ja Kägu seisawad ametiühisuste kesknõukogu nimekirjas, millede hulgast pärast waliti Kommunistilise Tööliisterühma esitajad ja siis weel lõpus, kus juba kaebelused, arwu järele 145, üles on loetud, ja kus hulgas ka Kägu ja Tiideman seisawad. Nii et iseäralisi faktisid nende kohta ette ei ole toodud, mis nemad just teinud on, waid neile heidetakse ette, et nemad selle illegaalse organisatsiooni liikmed on olnud, mis ka nuhtluseaduse § 102 põhjal karistataw on. Wõib olla, et kohtuuriija käes on rohkem materjaali nende süüdistuse kohta, aga komisjoni käes olewast määrusest rohkem näha ei olnud. Komisjon arutas seda asja ja põhjustel, mis Riigikogule kätteantud komisjoni esitises sisalduwad, leidis, et põhjust ei ole kohtuuriija määrust muuta ja kaebelustele wõimaldada kohtu eest kõrwale hoida.

Muuseas oli ka see mõõduandwaks, et mitmed Riigikogu liikmed, kommunistid, selleks on tagasi astunud, et teistele wõimaldada Riigikogu liikmeteks saada. Komisjonis toodi ette ka see fakt, et Tiideman ja Kägu senni küll midagi ära ei ole teinud, kuid kui see sündinud oleks, siis oleks ka nende wabastamine hilja olnud. Kui kuritegu juba tehtud oleks, siis oleks ka maksew riigikord juba kukutatud ja trahwida ei oleks kedagi saadud. (J. Piiskar (is.): Kas Balti-Saksa orientatsiooni eest ka trahwitakse?) Kui Tiideman'i ja Kägu't wabastada, siis tekitaks see teatawat umbusaldust kohtuwõimude vastu. Komisjon wõttis arwesse ka seda, et neid wäga suures kuriteos süüdistatakse. Neil põhjustel panen mina ette komisjoni otsust kinnitada.

A. Palwadre (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Tänane Riigikogu koosolek ähwardab teatawas mõttes ajalooliseks saada Eesti parlamentlises elus. Esimest korda on koosseisu komisjon ettepanekuga esinenud, et lubataks Riigikogu liiget wahi all pidada. Sellepärast on wäga tarwilik iseäranis järele kaaluda neid põhjusi, mis-

pärast koosseisu komisjoni sarnase ettepanekuga on esinenud. Iseäralist tähelepanu on koosseisu komisjoni veel sellepärast ära teeninud, et tema oma otsusega, õigust ütelda, meie põhiseaduse määrused Riigikogu liigete puutumata kohta ümber kukutab. Harilikult on tarwis Riigikogu nõusolekut, kui Riigikogu liiget otsustakse kohtuwõimudele välja anda või lubada Riigikogu liiget wangistada. Käesolewal juhtumisel on asi otse wastuoksa pöördud: Riigikogule pannakse ette nõusolekut mitte awaldada Riigikogu liigete wabastamiseks. Komisjoni esitise põhjenduseks on ette toodud kaks motiivi, esiteks, et komisjoni ei leidnud põhjust ega wadajadust kohtuuriija arwamist kaebealuste kohta tarwitusele wõetud takistusabinõu walikus kõigutada. Tõsi, meie oleme praegu sarnases ajajärgus, kus kohtu peale katsutakse mõju awaldada ja Riigikogul on sarnaste asjadega tegemist. Neljapäewa hommikul, nagu lehed teatawad, saame meie kuulda Wabariigi Walitsuse seletust selles asjas. Minu arwamise järele ei pruugi siiski ennast mitte ära heidutada lasta nii, et ka mitte seal kohtutegewust kontroleerida, kus see õigus on Riigikogule antud. Kui meie põhiseadus määrab ära, et ilma Riigikogu nõusolekuta ei wõi Riigikogu liiget wangistada, siis on kahtlemata selge, et kohtuuriija määrused ei ole mitte alati mõõduandwad Riigikogule, neid ei tule mitte wastuwaidlemata wastu wõtta. Kui sellele seisukohale asuda, et kohtuwõimude määrused sellel alal Riigikogule sunduslikud oleks, et Riigikogu ei taha mitte neid määrusi arwustama hakata, siis oleks täiesti ülelligne olnud sarnane paragrahw meie põhiseaduses: Riigikogu austab kohtuwõimusi, tähendab, peab alati nende määruste Riigikogu liigete wangistamise asjus oma nõusolekut awaldama. Põhiseadus ei ole mitte sarnasele alusele asunud ja kõnealolewat asja ei tule mitte ainult puhtkriminaal kohtupidamise seaduste järele lahendada, waid ka poliitiliselt seisukohalt. Teiseks põhjenduseks on seletuskirjas, et kõik kommunistid kuuluvad sarnassele organisatsiooni, millel üleüldine kaudne ülesanne on riigikorda kukutada ja sellepärast tuleks wastuwaidlemata lubada neid wangistada u. n. s. § 102 põhjal. Tagajärg oleks see, et meil Riigikogu Kommunistiline rühm täiesti ära kaduma peaks, kui sarnasele seisukohale asuda. Kommunistilise rühma liikmed kuuluvad kõik selle paragrahwi alla ja neid, wõib olla, ongi juba kõiki wastutusele wõetud ja kui keegi

peaks veel waba olema, siis on kohtuurijal neid õigus wangistada samal alusel, nagu Tiideman'i ja Kägu. Kui seda aktsioneeride, sarnast seisukohta omaks tunnistada, siis peaks Riigikogu seda ette nägema, et Kommunistiline rühm Riigikogust ära kaob. See tähendab, et teataw rahwakiht, kes neid oma esitajaks walis, Riigikogus enam esitatud ei ole. Ma tuletak siin meele, missuguseid lahinguid maakonnawalitsustes sellel alal on löödud, kus ei ole mitte arwesse wõetud parlamentaarseid riigiwalitsemise põhimõtteid. Näituseks Pärnu maakonnawalitsuse asi, mille kohta Riigikogus arupärimisega esineti, mis ka wastu wõeti. Sama maakonnawalitsuse küsimust on ka meie keskerakonna, nimelt Tööerakonna, häälekandja laiemalt käsitanud ja leidnud, et maakonnawalitsuses peaks maksew olema proportsionaalne esitus ja parlamentaarne walitsemiswiis: kui maakonnawalitsusele awaldatakse umbusaldust, siis peab ta tagasi astuma jne.

Kuid praegu on siin tähtsamate põhimõtete tegemist. Tallinna linnawolikogust on juba Kommunistiline rühm kadunud, seal kommuniste enam ei ole, kuid selle peale ei ole ajakirjandus sugugi tähelepanu juhtinud, kuigi siin tähtsamate põhimõtete rikkumisega tegemist on, kui Pärnu maakonnawalitsuses. Samuti ka Riigikogus, kus üks rühm ära kaoks, kui seal wabaks jäänud kohtadele sama rühma mõtteosalisi walida ei saa, sest meie walimiseseaduse järele jagatakse wabaksjäänud kohad teiste rühmade wahel ära. Sarnaste asjadolude juures ometi ei wõi rääkida demokraatilisest walitsemiswiisist ega proportsionaalsest esitusest.

Sarnased oleksid poliitilised tagajärjed, kui meie wastuwaidlemata asume sellele seisukohale, millele on asunud komisjoni enamus, nimelt: kohtuuriija on teatawat arwamist awaldanud ja tema arwamist ei maksa kõigutama hakata; kommunistid käiwad § 102 järele kaelakohtulise süüdistuse alla ja sellepärast ei ole põhjust kohtuwõimude tegewusesse segada. Kuid Riigikogu on kohustatud siin ka teisi motiive arwesse wõtma, on kohustatud seda küsimust ka poliitiliselt järele kaaluma ja siis peaks ta ka teistsugusele järeldusele tulema, kui kohtuuriija on tulnud, asja puhtkriminaalkodeksi ja puhtkriminaalse kohtupidamise seaduse alusel käsitades. Kui meie seda seletuskirja loeme, niisamuti ka kohtuministri esitist, siis leiame sealt sõnad, et Tiideman'i ja Kägu süüdistatakse raskes kuriteos. Milles seisab aga see raske kuri-

tegu? Nagu komisjoni aruandja siin juba tähendas selle materjaali järele, mis komisjonis arutusel oli, — kohtuministeeriumi esitaja oli komisjonis asja läbiwaatamise juures ja täiendawat materjaali ei esitanud — ei saa mingit rasket kuritegu näidata. Terwe süütegu seisab selles, et rkl-med Tiideman ja Kägu on esinenud Riigikogu walimistel ametiühisuste kesknõukogu nimekirjas. Mingisuguseid teisi süütegusid nende vastu isiklikult ei ole. Ei ole mingisuguseid andmeid tõenduseks, et need Riigikogu liikmed oleks ühenduses olnud selle pörandaaluse kommunistlise organisatsiooniga, kelle juhtijaks peetakse politsei ja kohtuuriija andmete järele Wiktor Kingissepp'a, Ligemets'a ja Wakmann'i. Need kolm, kes kohtuandmete järele terwet kommunistlist tegewust juhiwad, need figureeriwad igas protsessis ja neid keegi wälja ei anna ega wälja ei wöta. Nüüd aga esitatakse meile suuri kohtuprotsesse eelsõnaga, et seda ja seda isikut süüdistatakse raskes kuritöös, mis aga tõepoolest ainult selles seisab, et need isikud on esinenud walimistel teatawas nimekirjas. Ei ole mingisuguseid andmeid, et nemad kuuluksid mingisugusesse pörandaalusesse kommunistlisesse organisatsiooni. Inimene wõib ju ilmawaate poolest kommunist olla, aga ometi mitte mingisugusesse organisatsiooni kuuluda. See wõib täiesti wõimalik olla ja niikaua peab seda uskuma, kui wastupidiseks arwamiseks andmeid ei ole. Nagu ma ütlesin, ei olnud komisjonis mingisugust materjaali, mis tõendanud oleks, et need kaks isikut oleks kuulunud pörandaalusesse organisatsiooni ja nende ainukene süütegu seisab selles, et nemad nimekirja üles olid wõetud, millega esines ametiühisuste kesknõukogu Riigikogu walimistel. (J. Tõnisson (rhw.) kohalt: Mis ütleb kohtuminister selle kohta?) Kohtuminister wõib seda ainult tõendada, sest tema tarwitada oli seesama materjaal, samad andmed, mis meiegi oleme saanud. Ainukene asi on see, et kohtuministeeriumi esitaja komisjonis tähendas, et wõib olla, selgub weel mõnda muud materjaali ajajooksul, kuid meie ei wõi mitte nende oletuste peale põhjendades Riigikogu liikmeid wälja anda ja wahi all pidada lasta. Muud materjaali meile komisjoni käsitada antud ei ole. Komisjonis selgus, et see otsus, mis täna Riigikogule esitatud, on vastu wõetud osalt ka sel põhjusel, et Riigikogu liikmed, kelle asemele need kaks pidid astuma, olla ära kadunud, olla Wenemaale läinud kohtuwõimude eest. Nimelt olid Riigi-

kogu liikmed Allikso ja Santa wastutusele wõetud sama § 102 põhjal ja need on ära kadunud ja nüüd ei taheta teisi kahte enam lahti lasta sellepärast, et wõib olla ka nemad ära lähewad. Mina tuletaksin Riigikogule meele, et meie ei wõi neid asjaolusid mitte nii kaaluwalt arwesse wötta ja neid üleüldse ühendada. Kui leitakse, et meil wäga kerge on kohtu ja politsei eest ära põgeneda, siis oleks nendel rühmadel, kes selle vastu protesteeriwad, õigus Riigikogus arupärimisega siseministrile esineda: mis teeb meie kaitsepolitsei, kui meil nii kerge on kohtu eest kõrwale hoida, politsei eest ära põgeneda? See oleks palju mõistlikum ja arusaadawam. Kuid põhjenduseks teiste wabastamise vastu seda asjaolu tuua mitte ei wõiks. Mina isiklikult olen sellel seisukohal, et ei wõi mitte normaalseks ega kõige paremaks wõitlusabinõuks pidada kommunismi vastu, kui otsitakse ja kinni wõetakse igalt poolt isikuid, kellel tõepoolest ei ole mingisugust ehk on wäga vähene tegewus selja taga, kui kommunistlise organisatsiooni liikmel, kuna aga kogu aeg seletatakse, et kõik selle organisatsiooni juhtimine nende käes olla, keda aga kunagi kätte ei saada. Siin meie näeme aga ainult ühte, nimelt, et wäikseid süüaluseid tahetakse suurteks kurjategijateks teha, ning üles otsida, kuna tõsised süüalused ikka kinni püüdmata jääwad ja oma tööd edasi teewad. Kohtuministeerium ega kohtuurijad oma wõitluses riigikorra kaitseks ei wõidaks mitte midagi, kui Kägu ja Tiideman wahi alla edasi jääks. Riigikogul aga tuleks arwesse wötta seda asjaolu, et kui need kaks isikut wahi alla edasi jääks, siis enam kedagi ei leidu, kes Kommunistide rühma täiendama tuleks. Kaks kohta on wabaks saanud ja nende asemele tulijaid enam ei ole, sest et kõik kandidaadid wahi all on, ehk kõiki wangistada wõib. Sellega jääks Riigikogu Kommunistline rühm ilma kahe liikmeta, kuna aga tõesti suurt süüdistust nende wahialolijate kommunistide vastu ei ole. Ma loodan, et Riigikogu tõsiselt järele kaalub, kas siiski komisjoni enamuse esitis on otstarbekohane ja kas on tõesti läbi kaalutud ka sisuliselt neid süüdistusi, mis Riigikogu liikmete Kägu ja Tiideman'i vastu on ette toodud, ja kas on põhjust wangistuses pidada neid Riigikogu liikmeid. Minu äranägemise järele on need põhjused wäga kerged ja neid läbi kaaludes ei wõi Riigikogu mitte asuda koosseisu komisjoni seisukohale, waid peab lubama, wõi nõudma nende wahi alt wabastamist. Sotsiaal-

demokraatlike Töölise Partei Riigikogu rühma nimel panen ette Riigikogule wastuwõtmiseks järgmise wormeli: „Ära kuulates kohtuministri esitist Riigikogu liigete Willem Tiideman'i ja Eduard Kägu wangistamise asjus otsustab Riigikogu: Willem Tiideman'ile ja Eduard Kägu'le tuleb wõimaldada Riigikogu liikme kohuste täitmisele asuda, neid wangistusest wabastades.“

Peale selle tahaks ma weel eriti tähelepanu juhtida komisjoni wormeli wälise külje peale. Minu äranägemise järele ei tohiks sarnasel kujul otsust üleüldse teha, et Riigikogu otsustab Willem Tiideman'i ja Eduard Kägu wangistamisest wabastamiseks nõusolekut mitte awaldada. Kohtuministeerium ei wõi mitte nõuda Riigikogu nõusolemist nende liikmete wabastamiseks, waid wõib nõuda nõusolekut nende wahi all edaspidamiseks ehk wangistamiseks, sest põhiseaduse mõtte järele ei ole Riigikogu liikmete wabastamiseks mitte tarwis Riigikogu nõusolemist. Sellest kõigest wõib niiviisi aru saada, et kohtuwõimud wõiwad wabalt wangistada Riigikogu liikmeid, neid wabastada ei tohi aga mitte, kuigi nad seda tahaksid, sest on waja sealjuures Riigikogu nõusolekut. (N a e r p a h e m a l p o o l.) See on pöörane põhiseaduse seletamine! Minu äranägemise järele ei wõi Riigikogu liikmeid üleüldse wangistada ilma Riigikogu nõusolekuta, ja kui on keegi Riigikogu liikme kandidaat wangis, siis peab teda kohe wabastama, kui tema Riigikogu liikme õigused omandab. Koosseisu komisjoni enamus on küll teistsugusele seisukohale asunud, aga siiski sarnase wormeli ette pannud, mida Riigikogu wastu wõtta mitte ei wõi.

Kohtuminister J. Reichman: Herrad rahwasaadikud! Mina arwan, et minul mitte tarwis ei ole asja sisuliselt arutama hakata. (J. Piiskar (is.) kohalt: Sisu ei olegi.) Asja sisuline otsustamine on täiesti Riigikogu enese asi, ja kuidas Riigikogu seda otsustab, selle kohta ei wõi mina juhatust anda. Mina tahaksin siin ainult ühe asjaolu peale tähelepanu juhtida wormilisest küljest. Minu arwamise järele ei ole siin seda wormilist külge mitte niiviisi walgustatud, nagu kohtuministeerium ja wõib olla ka kohtutegelased sellest aru saawad. Herra Palwadre seletas, et kohtuminister olla esitusega Riigikogule esinenud, kus Kägu ja Tiideman'i wangistamiseks luba nõutakse. Mina pean tähendama, et niisugust esitist kohtuminister teinud ei ole. Küsimus sei-

sab selles, kuidas nendel juhtumistel toimetada, kui isikut, kes enne Riigikogu liikmeks saamist seaduslikes korras on wahi alla wõetud, wangist wabastada tahetakse. Minu arwates ei tule siin kohtuwõimudel ega ka kohtuministeeriumil aktiivset osa etendada, waid siin tuleb aktiivset osa etendada Riigikogul. Peab ütleva, et põhiseaduses selle küsimuse kohta, kuidas niisuguse isiku wabastamise asja toimetada, kes enne Riigikogu liikmeks saamist seaduslikes korras wangistatud on, küllalt materjaali ei ole. Küsimuse lahendamisel tuleks kahte asja lahus käsitada, see on, wangistamise ja wabastamise momenti. Mina arwan, et kui keegi seaduslisel teel on wangistatud, siis ei saa ta ka muidu wabaks, kui ainult seaduslisel teel. Herra Palwadre tähendas, et siin olla tegemist Riigikogu liikme wangistamisega. Tõepoolest ei ole lugu mitte nii. Siin ei ole mitte Riigikogu liige wangistatud, waid eraisik. Ka Riigikogu liige wõib mõnikord ilma lubata wangistatud saada, näituseks tema tabamisel kuriteo pealt. Tähendab, on wõimalik, et Riigikogu liige ilma Riigikogu loata wangistatud wõib olla. Teine oleks wabastamise küsimus. Mina arwan, et nendel juhtumistel, kui Riigikogu liige enne Riigikogu liikmeks saamist hariliku kodanikuna wangistatud on, siis tuleks Riigikogul tema wabastamist nõuda, mitte aga walitsusel wõi kohtuwõimudel Riigikogu liikme wangistamiseks luba nõutada. Sellepärast leian mina, et komisjoni ettepanek wormiliselt mitte nii wildak ei ole, nagu herra Palwadre seda leiab, ja et ei saa asja nii pöörda, nagu herra Palwadre siin tegi, nimelt et kohtuministril tuleks esineda lubanõudmisega Riigikogule wangistatud Riigikogu liikmete wahi all edaspidamiseks ja et Riigikogul ise mitte tarwis ei ole otsustada, kas oma liikmete wabastamist nõuda wõi mitte.

J. Wanja (kom.): Herra Palwadre seletas siin juba suuremalt jaolt kõik ära, mida selles asjas ütelda wõib. Komisjoni ettepanekus on peaausjalikult selle peale rõhutatud, et wangistatute süü selles seisab, et nad selles nimekirjas esinenud on, mis arwatawasti Eesti wabariiki ei tunnista. Ma ütlen ka, et nad olid selles nimekirjas: nad kasutasid ära walimisseaduse, ilma et mingisugust seaduserikkumist ette oleks tulnud, kunni siiamani. Nagu aga kohtuminister nüüd seletab, on need isikud kuriteo pealt, (W a h e l h ü e: E i, t e o p e a l t!) noh, siis teo pealt tabatud. Ma tõendan ka, et nad teo pealt tabatud on:

nad olid sel ajal, kui Einbund'i poisid nad kinni wõtsid, Rapla mõisa wäljal saha taga, tähendab teo peal. Kui aga ametiühisuste nimekirjas seiswad isikud mingisuguseid „tegusid“ teewad, ja see kuritegu on, siis ei tea ma, mis peab see rahwakiht üleüldse tegema, et ära elada. Peale teotegemise ei ole neil isikutel mingisugust muud süüd, ja kui seda neile süüks arwata, et nad nimekirjas on esinenud, siis oleks tulnud walimisseadust niiviisi muuta, et niisugused mehed, kes tegu teewad, mitte walitud ei tohi saada.

J. Parik (põl.): Ma teen ettepaneku komisjoni ettepanekut järgmiselt muuta: „Riigikogu, ära kuulates kohtuministri esitist Riigikogu liikmete W. Tiideman'i ja Ed. Kägu eeluurimise alt wabastamise asjus, otsustab: W. Tiideman'i ja Ed. Kägu wabastamist mitte nõuda.“

A. Palwadre (sd.): Teen ainult mõne wormilise märkuse herra kohtuministri seletuse puhul. Mulle näib, et rkl. Parik'u parandus asja ei muuda. Sarnasel kujul ei wõi Riigikogu oma otsust teha. Riigikogu liikmete wangistamise kohta on põhiseaduses kaks paragrahwi: § 40 ja § 49. § 40 on öeldud: „... juhtumisel, kui Riigikogu liige on wangistatud Riigikogu loal“, ja § 49 öeldakse, et ilma Riigikogu nõusolekuta ei wõi Riigikogu liiget wangistada. Tähendab, Riigikogu liige wõib wangis olla ainult Riigikogu loal ehk nõusolekul. Sarnastel motiividel peab ka Riigikogu otsus tehtud olema. Et Riigikogu ei nõua Riigikogu liikme wangist wabastamist, sarnast asja ei ole põhiseaduses ette nähtud. Kui hakatakse sarnaseid mõtteid tarwitama, siis luuakse niisugune mulje, et kohtuwõimud ja politsei wõiwad Riigikogu liikmeid wangistada aga wabastada ei wõi mitte. Ometi on asi ümber pöördud. Käesolewal korral ei nõuta luba mitte wangistusest wabastamiseks, waid wahi all edasipidamiseks. Herra kohtuministril peaks selge olema, et wangistamine ja wahi all pidamine käiwad käesolewal korral ühte. Mitte wangist wabastamiseks ei ole nõusolekut tarwis, waid wangistamiseks. Kohtuminister ei taha neid mitte wangist wabastada, waid ümber pöördult, ta tahab neid kinni pidada. Seletab Riigikogu põhiseaduse paragrahwi nii wõõriti, siis asub ta ebamäärasele pinnale. Juba puht wormilistel põhjustel ei wõi komisjoni ettepanekut wastu wõtta.

O. Liigand (rhw.): Herra kohtuminister tähendas, minu arwates, väga dieti, et käesolewat küsimust peab Riigikogu ise aktiivselt otsustama. Riigikogu wõib ka seda teha, kui tal selleks tarwiline selgus on. Mulle näib aga, et siin see selgus puudub. Kohtuministri kirjas Riigikogu Juhatusele on öeldud, et küsimuse all olewaid isikuid, Willem Tiideman'i ja Eduard Kägu süüdistatakse u. n. s. § 102 põhjal. Selles paragrahwis on ette nähtud organisatsioonid, kelle ülesandeks on makswa riigikorra kukutamine. Herra Palwadre poolt toodi siin ette, et komisjonis on ainult niipalju selgunud, et need isikud ametiühisuste kesknõukogu nimekirjas on esinenud. Ametiühisuste kesknõukogu ei ole aga niisugune asutus, wõi organisatsioon, kelle ülesandeks oleks riigikorra ümberlukkamine. Siin peaks süüdistus igatahes sügawam olema. Asi näib lihtsalt selles olewat, et kohtuwõimude poolt ei ole Riigikogu komisjonile mitte tarwilist materjaali ette pandud. (Wahelhüüded pahemalt poolt: Kohtuminister on ju siin, temal seda materjaali ei ole. Siin on ainult wägiwald.) See materjaal wõib olemas olla, keegi ei ole ütelnud, et seda materjaali ei oleks. (J. Piiskar (is.) kohalt: Aruandja ise ütles, et materjaali ei ole.) Riigikogu komisjonil peaks igatahes selge olema, missugune see materjaal on. Kui seda materjaali ei ole, kui kindlaks tehakse, et nad süüta isikud on, wõi kui nende süüdistus mitte küllalt tõendatud pole, siis ei wõi meie neid mitte kinni pidada. See küsimus tuleks uuesti otsustamisele panna. Sellepärast panen mina ette seda küsimust anda tagasi koosseisu komisjoni lähemaks selgitamiseks ja meie wõime seda lähemal koosolekul uuesti arutamisele wõtta. Minu ettepanek on sellepärast järgmine: „Küsimus Willem Tiideman'i ja Eduard Kägu wäljaandmise asjus tagasi anda koosseisu komisjoni lähemaks selgitamiseks, missugune on tõelikult W. Tiideman'i ja Ed. Kägu wastu tõstetud süüdistus sisulikult.“ Koosseisu komisjon peab selgeks tegema ja Riigikogule kindla selgituse muretsema, kas nende isikute süüdistamine uue nuhtluseaduse § 102 põhjal tõendatud on.

E. Jonas (is.): Kohtuminister kõneles, et kui inimesed kord seaduslikus korras kinni wõetud on, siis nemad a priori juba süüdi peawad olema ja nende wabastamine wõimalik ei ole. Sel puhul lubage

mul ette kanda mõningad arwud nende protsesside kohta, mis wiimaste aastate jooksul meil olnud, need on nõndanimetud kommunistide protsessid. Mina ei saanud muidugi täpiseid andmeid kõigi protsesside kohta koguda, kuid mul on siin arwud kolme protsessi kohta, kus süüalused kõik, kui kommunistid, §§ 102 ja 129 põhjal olid wastutusele wõetud. Neid inimesi hoiti tühjades kinni kunni kohtuotsuseni. Kohus aga, see oli sõjawäeringkonna-kohus, mõistis ükskord 40% kohtualustest wabaks, teine kord — 35% ja kolmas kord, kus 9 inimest kohtu all oli, mõistis kohus 7 wabaks. Nii näeme meie, et isegi sõjaringkonna-kohus on sunnitud olnud suurt osa „seaduslikus korras“ kinniwõetud kommunistide õigeks mõistma. Miks peame siis nüüd kohtust ette tõttama ja Tiideman'i ning Kägu süüdlaseks tunnistama. Ja asudes selle süüdistuse juure, mis meil kõnealolewate isikute wastu on tõstetud, peab silmas pidama, et isegi komisjoni aruandja on nende inimeste nimesid leidnud süüdistuse aktis kaks korda, esimene kord seal, kus kõneldakse nende ülesseadmisest ametiühisuste kandidaatide nimekirja ja teine kord, et nemad wõetakse wastutusele u. n. s. § 102 järele ja see on kõik.

Ma olen kindel, et Riigikogu kandidaatide nimekirja kokkuseadmise korral keegi koosolekul ei teadnud, et see nimekiri pärast kommunistlikeks muudetakse. (A. Weiler (tõer.) kohalt: Kes seda siis muutis?) Sel koosolekul nad ei esinenud mitte, kui kommunistid, see oli ametiühisuste koosolek, järjekult wõisid sinna sattuda ka sarnased isikud, kes mitte kommunistid ei ole ja kes kommunistlikest tegewusest osa wõtnud ei ole. (Wahelhüüded paremalt poolt ja keskest: See oli ainult wäikene wigur. Tulid walekommunistid wälja. Ersats kommunistid.) Kui nüüd terwes süüdistuse aktis selgesti öeldud ei ole, milles otsekohe nende isikute süü seisab, siis peab järeldama, et neid ainult ametiühisuste nimekirjas kandideerimise eest kinni tahetakse hoida. Wäga õieti tähendas siin herra Palwadre, et komisjoni ettepaneku wastuwõtmisega tõuseb päewakorrale Kommunistlike rühma likwideerimine ja mitte ainult siin Riigikogus, waid üleüldse ka omawalitsuse asutustes. (Wahelhüüde paremalt poolt: On ka wiimane aeg).

Teisest küljest ei saa meie ka nõus olla selle ettepanekuga, mida tegi siin Rahwaerakonna esitaja. Rahwaerakond on arusaamisele jõudnud, et niisuguse kehwa materjaali põhjal wõimatu Riigikogu liikmeid kinni pidada. Kuid mis mõte on siis anda küsimuse otsustamist uuesti komisjoni, kuna komisjonis kaaluti läbi kõik see materjaal, mis kohtuuriija oli saatnud ja suuremat süütegu ei leitud. Rohkem materjaali komisjonil ei ole, muidu oleks see ette toodud. Ette toodud pole aga Tiideman'i ja Kägu kohta mitte mingisugust süüdistawat materjaali. Sellepärast ei saa meie rühm ei komisjoni ega Rahwaerakonna ettepanekut toetada, waid ühineb täiesti rkl. Palwadre ettepanekuga.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja W. Pezold: Herra Palwadre tähendas, et see wormel, mis ette pannakse koosseisu komisjoni poolt, ei ole õige, ei ole põhiseadusega kokkukõlas. (J. Piiskar (is) kohalt: Täiesti parunite kokku seatud.) Ma arwan, herra Palwadre pole küllalt arwesse wõtnud põhiseaduse § 40 ja § 49 teksti. Nendes paragrahwides ei ole käesolew juhtumine mitte otsekohe ette nähtud, mille peale ka herra kohtuminister tähendas. Tiideman ja Kägu wangistati siis, kui nad weel mitte Riigikogu liikmed ei olnud, nii et siin just küsimus tekkis, kas nende wabastamist nõuda wõi mitte nõuda. Komisjoni nimel teen ma ettepaneku seda otsust natuke teist wiisi wormuleerida, nimelt järgmiselt: „Riigikogu, ära kuulates kohtuministeriumi esitist Riigikogu liigete Willem Tiideman'i ja Eduard Kägu eeluurimise wangistamisest wabastamise asjus, awaldab nõusolekut Tiideman'i ja Kägu wahi all edasipidamiseks.“ Edasi toodi ette, et tegelikult Tiideman'il ja Kägu'l süüdi ei ole. Ma kriipsutasin juba alla oma kõnes, et komisjoni käes olewast materjaalist selgus, et kommunistlike organisatsioon ülemaaline on, sinna hulka kuuluwad niihästi ametiühisuste kesknõukogu kui ka teised kommunistlike organisatsioonid, mis kõik üheks ja samaks otstarbeks riigikorra kukutamiseks töötasid. Komisjon leidis, et juba niisugusest organisatsioonist osawõtmine nuhtlusseaduse § 102 järele karistataw on, olenemata sellest, mis üks wõi teine organisatsiooni liige ära teinud on. Pean weel tähendama, et kommunistlike internatsionaali otsustes öeldud on, et neil mail, kus kommunistid

parlamendi liikmed on, tuleb nendel oma immuniteti selleks ära kasutada, et teisi mõtteosalisi aidata, kes mitte nii heas seisukorras ei ole. Näib et ka käesolewal juhtumisel on selle järel talitatud ja seda tuleks ka arvesse võtta. Ma palun sellepärast seda ettepanekut hääletamisele panna, mis komisjoni poolt on ette pandud, niisugusel kujul, kuidas ma teda muudetult ette kandsin.

Juhataja K. Wirma: Kõige pealt teatan, et rkl. Parik on oma ettepaneku tagasi võtnud. Palun rahu Riigikogu liikmed Tõnisson ja Linnamägi, ma palun rahu. Siis on Riigikogule otsustamiseks ette pandud 3 ettepanekut: üks on rkl. Liigand'i poolt, seda küsimust uuesti komisjoni tagasi anda, siis on rkl. Palwadre poolt ette pandud otsuse-eelnõu ja siis komisjoni aruandja poolt muudetud komisjoni ettepanek. Mina arvan, et komisjoni andmise küsimuse võiks kõige pealt hääletamisele panna, sellepärast et see eitaks teiste otsustamist.

A. Rei (sd.): Teeksin ettepaneku esimesena hääletamisele panna rahvasaadik Palwadre ettepanekut, osalt sellepärast, et ta esimesena tehtud on ja osalt sellepärast, et need rahvasaadikud, kes rahwas. Palwadre ettepanekut toetavad, selle tagasilükkamisel rahwas. Liigand'i ettepaneku poolt saavad olema. Arvan, et see minu ettepanek wastuwõetaw on ja et ta kodukorra vastu ei käi.

Juhataja K. Wirma: Kas keegi rahvasaadiku Rei ettepaneku vastu ei waidle? Siis ma asuksin hääletamisele niisuguses korras, nagu rkl. Rei ette pani. (Hääletatakse.) See ettepanek on saanud poolt 23 häält ja vastu 36, sellega on ta tagasi lükatud. Siis ma panen hääletamisele rkl. Liigand'i ettepaneku, seda küsimust uuesti komisjoni tagasi anda. (Hääletatakse.) Mulle näib, et suur enamus on poolt. Loen selle ettepaneku wastuwõetaks. Sellega kukub ära komisjoni ettepaneku hääletamine.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

5. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus riigimaksu wõlgade sissenõudmisel wõtaw lisaraha kohta.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **Chr. Kaarna:** 26. augustil sel aastal on ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal vastu wõetud seadus

riigimaksu wõlgade sissenõudmisel wõtaw lisaraha kohta. Endise seaduse järele, mis 3. jaanuaril maksma oli pandud, wõidi seda lisaraha ära tarwitada otsekoheste maksude ametkonna ametnikkudele. Nüüd on seda seadust selles mõttes muudetud, et sellest lisarahast wõiwad jaotuse järele lisa saada mitte ainult otsekoheste maksude ametkonna ametnikud, waid ka renteide ametnikud ja teenijad. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust kinnitatuks tunnistada.

Juhataja K. Wirma: Ma panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Nähtawa häälteenamusega on see seadus kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

6. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus tööhoolekandeministeeriumi 1921 a. korraliste kulude eelarwe peat. II § 1 ja 7, p. III §§ 13, 14, 15, 18 ja 21 muudatuste kohta.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **Chr. Kaarna:** Eelarwesummade äratarwitamise üle kokkuwõtet tehes, on töö- ja hoolekandeministeeriumis selgunud, et mõned summad eelarwes seaduwõrd wäikesed on olnud, et ministeeriumil wõimalik ei ole kunni aasta lõpuni nendega läbi tulla, kuna teised summad sellesamas korralises eelarwes jälle nii suured on, et nendest ülejäägid tekiwad. Kogusummas on Wabariigi Walitsuse poolt 1. okt. ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal maksmapandud seaduse järele töö- ja hoolekandeministeeriumi korralist eelarwet wähenдатud 830.000 marga wõrra ja suurendatud eelarwes wäljaminekute summasid sellesama summa wõrra. Motiivid on Riigikogu liigetele kätteantud seletuskirjas ära tähendatud, mispärast nende juures pikemalt ei pruugi peatada. Rahaasjanduse komisjoni nimel soowitan seda seadust kinnitatuks tunnistada.

J. Wain (sd.): Lugupeetud rahvasaadikud! Selle eelnõuga on puudutatud küsimust, mida Wabariigi Walitsus senni on lahendanud niisuguses korras, millega mina isiklikult ega ka minu rühma liikmed mitte ei saa rahul olla. On teada, missuguseid suuri lubadusi anti mitte ainult wäikestes riikides, waid ka suurtes, isikutele,

keda sõjawäkke saadeti. Ameerikas näit., lubati Euroopasse saadetawate sõdurite tulewikku kindlustada sel juhtumisel, kui nad haawata saawad, kui ka sel juhtumisel, kui nad terwelt sõjawäljalt tagasi pööravad, kunni tööd leiawad. Ja suurriik, kellel võimalus oli oma sõrdlemisi wäikese sõjawäe eest hoolitseda, kui mehed sõjawäljalt tagasi tulid, ei teinud seda mitte. Sõda oli wõidetud, kaubaturgude pärast wõidi rahukonwerentsil eduga rääkida; inimesi aga, kes sõjawäljalt tagasi tulid, ei arwatud enam tarwis olewat; ei olnud sellepärast tarwis ka oma lubadusi täita.

Meie riik on ka oma sõduritele üsna suuri lubadusi annud, vähemalt tumedaid lubadusi, milledele pärast, kui neid selgitama hakati, piirid tõmmati. Mina ei käsitä siin juures mitte inimesi, kes terwelt sõjawäljalt tagasi tulid. Olgugi, et praegusel ajal suur tööpuudus walitseb, surdawad need inimesed ennast siiski kuidagi wiisi ülewal pidada. Mis aga puutub inimestesse, kes oma tööjõust teatud osa, tih-tigi väga suure osa on kaotanud, siis on nende seisukorra parandamine meie riigis paljugi soowida jätnud. Meie ei ole annud neile inimestele, kes oma sennisel tööalalt on pidanud lahkuma, võimalust uut tööala leida ja ennast selle uue tööala vastu ette valmistada, õppides teist elukutset. Meie sennine inwaliidide kindlustamise wiis paiuki näol on kultuurmaades juba ammu-gi kõrwale heidetud ja mitte ainult sellepärast, et riigikassa wäljaminekuid wähen-dada, waid ka sellepärast, et enesetundega inimesele igasuguse abiraha saamine alati piinlik ja walus on. Seal kulutakse sellepärast nende inimeste peale, kes oma ter-wise on kaotanud ja sennist tööala enam alal hoida ei saa, suuri summasid, et nen-dele võimaldada uut elukutset ära õppida. Ka meie juures on sellel alal katseid teh-tud, kuid selle, § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse wastuwõtmisega nihkume kõrwale teelt, mida mööda kultuurriigid kindlasti edasi sammuwad ja summad, mis eelarwes inwaliididele antud said, jääwad tarwita-mata. Neid põhjendusi, mida komisjoni aruandja siin ette tõi, ei saa pidada kül-lalt kaaluwateks, waid Riigikogul tuleks seisukoht wõtta, et meie niisama, kui Sak-samaa ja Ameerika asuksime seisukohale, et meie inwaliidid ei saaks mitte paiguta-tud tööstuslinnadest kaugel olewatesse mõisadesse, kus nad ennast kuidagi wiisi elus hoiawad, waid paigutatud sinna, kus nemad saaksid uut elukutset õppida. Sel-

leks peab neile võimalus antama tööstuse keskkohades elada. Selle seaduse § 3 räägib inwaliidide kursustest ja töökoda-dest. Nende peale antud krediitidest olla suured summad üle jäänud. 1.800.000 sum-mast on kunni 1. septembrini ära kuluta-tud kõigest 500.000 marka. Ma pean siin aga tähendama, et rahaasjanduse komis-jonis töö-hoolekandeministeeriumi aru-andja tähendas, et ka inwaliidide oömaja peale, muud moodi seda nimetada ei wõi, tulewikus enam summasid wälja anda ei taheta. Nii et mitte ainult õpetamise, waid isegi oömaja peale ei taheta tulewikus enam midagi kulutada. Enne, kui meie seda seadust kinnitame, peame tõsiselt jä-rele mõtlema, kas tahame iga aasta wilet-sat paiukit makstes oma inwaliidide isiku-tunnet haawata, wõi tahame meie nendele võimalust anda oma elukutset ümber õp-pida. Peale selle kärbitakse selle seadu-siga summe, mis õnnetuste, nagu weepu-tuse, tulekahju jne. puhul abiandmiseks määratud. Ja seda tehtakse 1. oktoobril, s. o. 2 päewa enne Riigikogu kokkutulekut. Ei wõi ütelda, et 3 kuu kestel tulekahjusid ja teisi õnnetusi ette ei wõi tulla. See sõrdlemisi wäike summakene 100.000 mar-ka — § 4 — wõib isegi ühe kahe õnne-tuse juures, nagu wiimasel ajal olid Pii-rissaare ja Kopli tuleõnnetused, ära tarwi-tatud saada. Ma peangi ütlemä, et riik, kelle käes palju suuremad summad raha, siin isegi vähem on teinud, kui Tallinna linn. Alles mitmenädaliste mõtlemiste ja kaalumiste järele on saadud niikaugele, et töö- ja hoolekandeministeerium 50.000 m. Piirissaarele on saatnud, umbes saja pere-konnale abiandmiseks. Nii siis 500 marga eest perekonnale peawari ühes küttega ja walgustusega, hädalisemat kehakatet ja toidust, see on mõtlemata asi. Terwe see seadus käsitab asju, millele Riigikogu oma heakskiitmist andma ei peaks. Soowin seda seadust mitte kinnitada.

A. Liiberg (is.): Austatud Riigi-kogu liikmed! Eelkõneleja näitas, et eel-arwet ei wõi nii lihtsalt muuta, kui seda tehtakse tuntud paragrahwiga. Ei wõi summasid, mis ühest paragrahwist üle jää-nud, sinna panna, kus puudujääk on. Olen sellel seisukohal, et eelarwet peab austama, samuti kui seadustki. On ju võimalik, et Riigikogu poolt ühed ehk teised muuda-tused eelarwes vastu wõetud saawad, aga § 12-a põhjal wastuwõetud seadused anna-wad talle hoopis teise kuju, mis lubamata on. Meie näeme, et on täna terve rida

seadusi igast ministeeriumist sisse tulnud eelarwe muutmise kohta. Need muutused on aga niisugused, mis eelarwele üsna teise kaju annavad. On paari kuu jooksul pärast eelarwe kinnitamist ilmsiks tulnud, et postiamelkonnas on üle jäänud palkadest 5 miljoni, mis wälja teeb terwelt 50 ametniku palga. Tähendab, ei oleks tarwis olnud nii suuri summasid palgade jaoks nõuda, nagu seda tehti. Sarnaste suurte summade ülespanemine eelarwesse annab aga wõimalust ülejääkidega wabalt talitada. Nüüd on selgeks tehtud, et see 5 miljoni läheb sinna, kus puudujäägid on. Nii samuti näeme, et hoitakse kokku kantseleimaterjaali pealt. Seal jääwad jällegi 100 tuhanded järele. Ometi, kui eelarwet kinnitati, siis pidi raamatute järele teada olema, kui suured summad tarwis lähewad. Tähendab, ei oleks tohtinud jällegi nii suurt summat nõuda. Kui kuskil puudujääk tuleb, siis on tarwis lisakrediiti nõuda ja selle andmist ehk mitteandmist otsustab juba Riigikogu. Nii siis on eelarwel ikkagi oma kindel ilme. § 12-a põhjal tehakse ta aga juba kuu aja jooksul teiseks. Nüüd tuleb küsimus, kas see on ülepea otstarbekohane eelarwet kinnitada, kui on wõimalik iga summat peale kinnitamist ümber paigutada, vähendada, suurendada jne. (Wahelhüüded.) See oli aga siiski wõimalik — nagu täna selgus. Sellepärast wõtab meie rühm selle seaduse wastu eitawa seisukoha.

Juhataja K. Wirma: Aruandja lõpusõna ei tarwita. Ma asun hääletamisele. Riigikogu liikme J. Wain'i poolt tehtud ettepanek ei ole mingisugune iseseisew ettepanek, sellepärast ma panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

7. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus — 1869 a. sõjawäe seaduste kogu § 731 muutmise kohta („Riigi Teataja“ nr. 43 1919 a. ja 133/134 1920 a.)

rubla abiraha, s. o. umbes 150% oma kuupalgast, Wabariigi Walitsuse poolt 24. aug.

1920 a. wastuwõetud seaduste põhjal sai meie sõjawäes ohwitser 1.000 marka abiraha, mis aga kõigest 17% tema ühe kuu palgast wälja teeb. Seda silmas pidades, et praegu tung sõjakoolidesse wäike on, on Wabariigi Walitsus tarwilikuks lugenud ohwitseride seisukorda parandada.

Juhin tähelpanu selle peale, et praeguses seisukorras on väga raske leida inimesi, kes tahaks endid rahuajal sõjawäeteenistusse rakendada. Palgad ei ole kuigi suured ja samuti on ka edasiliikumine väga wäikene. See wäikene seadus on ikkagi üheks wäikeseks plussiks ohwitseride seisukorra parandamiseks ja just sellepärast otsustas rahaasjanduse komisjon seda seadust Riigikogule kinnitamiseks ette panna. Komisjoni nimel teen ma ettepaneku seda seadust kinnitada.

Juhataja K. Wirma: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see seadus kinnitatud.

Et aruandjat järgnewa päewakorrapunkti kohta kohal ei ole, siis jääb see waele. Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

8. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus rahaministeeriumi 1921 a. kulude-eelarwe muutmise kohta.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman:** Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal 30. sept. wastuwõetud seadusega on rahaministeeriumi eelarwes

mõnesugused muudatused tehtud. Muudatused seisawad selles, et ühest paragrahwist on summad üle kantud teistesse paragrahwidesse. Muudatused on tingitud koosseisu seaduse muutmise tõttu ja ka sellepärast, et aktsiisi peawalitsuse tegewus on suurenenud, rohkema hulga wabrikute käimapanemise läbi. Sellepärast on tarwis sõidu- ja päewaraha summe tõsta. Küttekulud ja kõrgem korteriüür suurendaw mõnes osas wäljaminekuid. Kõiki seda oli raske ette näha, need selgusid alles pärast ja sellepärast teen rahaasjanduse komisjoni nimel Riigikogule ettepaneku seadust kinnitada.

Juhataja K. Wirma: Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on üksikud. Seadus on häälteenamusega kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

9. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus riigi arwetes summade ümaraks tegemise kohta.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Strandman**: Seadus, mis Riigikogule kinnitamiseks ette on pandud, on „Riigi Teatajas“ välja kuulutatud. Rahaasjanduse komisjoni motiivid selle seaduse kinnitamise esitise asjus on Riigikogu liigetele kirjalikult teada antud. Mul ei ole sinna midagi juure lisada.

Juhataja K. Wirma: Panen rahaasjanduse komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa häälteenamusega kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

10. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus Eesti panga põhikirja täiendamise kohta.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Laidoner**: Ajutise walitsuse poolt 24. weebruaril 1919 a. kinnitatud Eesti panga põhikirjas ei ole juhtumist ette nähtud, et panga aktsiakapitaal täies ulatuses wõiks riigi kätte jääda. Kuna tegelikult aga praegu kogu aktsiakapitaal ja sellega ka kõik panga osatähed riigi päralt on ja ka lähemal ajal tarwidust ette ei ole näha nende osatähtede müümiseks eraisikutele, tekiwad mõned wormaalsed raskused panga walitsemises praegumakswa põhikirja järele. Kõige pealt ei ole praeguses põhikirjas ära tähendatud, kes täidab sel juhtumisel, kui osatähed mitte eraisikute, waid riigi käes on, täiskogu ülesandeid. Teiseks on nõukogu moodustamine praegumakswa põhikirja järele wõimatu, niisama wõimatu on ka täpipealselt põhikirja järele juhatust nimetada. Käesolewa seadusega on järgmised muudatused Eesti panga põhikirjas ette nähtud: 1) niikaua, kui riik kõikide panga osatähtede omanik on, täidab täiskogu ülesandeid Wabariigi Walitsus, 2) niikaua, kui riik kõikide panga osatähtede omanik on, määrab nõukogu liikmeid ametisse Wabariigi Walitsus, 3) niikaua, kui riik kõikide panga osatähtede omanik on, määrab juhatuse liikmeid ametisse Wabariigi Walitsus. Teen ettepaneku seda seadust kinnitada.

Juhataja K. Wirma: Panen rahaasjanduse komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on üksikud, sellega on see seadus kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

11. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus siseministeeriumi 1921 a. korralise eelarwe osaliste muudatuste kohta.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **Chr. Kaarna**: Esimesel oktoobril on Wabariigi Walitsus § 12-a põhjal seaduse kinnitanud, mille järele on ette wõetud osalised muudatused siseministeeriumi korralises eelarwes. Need osalised muudatused — kogusummas üle nelja miljoni marga — puudutawad peaausjalikult neid paragrahwe siseministeeriumi korralises eelarwes, kus hädatarwilised wäljaminekud juba kunni selle ajani, mil see seadus välja anti, suuremaks olid tõusnud, kui selleks otstarbeks eelarwesse oli wõetud. Ühtlasi on ka selgunud, et sellessamas eelarwes on summamid, mis selle aasta jooksul mitte täiesti välja ei lähe ja mille arwel nüüd wõimalus on teatud hädatarwilikka summamid suurendada. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust kinnitada.

Juhataja K. Wirma: Panen rahaasjanduse komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa häälteenamusega on see seadus kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

12. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus põllutöministeeriumi 1921 a. korralise eelarwe osalise muutmise kohta.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman**: Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal on Wabariigi Walitsus 1. oktoobril muutnud põllutöministeeriumi eelarwet nii, et ajutiste tööjõudude jaoks määratud krediidist 900.000 marka päewarahade ja sõidurahade summa juure üle wiis, mis tagajärjel wiimane summa suurenenud on. Põhjuseks on see asjaolu, et peale eelarwe kokkuseadmist suurendati seadusega ametnikkude päewa- ja sõidura-

hasid. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust kinnitada.

Juhataja K. Wirma: Panen rahaasjanduse komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda — see seadus on kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

13. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus wälisministeeriumile 300.000 m. suuruse lisakrediidi määramise kohta esituse otstarbeks.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman:** Wälisministeeriumi esituse summad olid oktoobrikuu algusel eelarwes ettenähtud suuruses juba ära tarwitatud, nii on praegu

tingimata tarwis uusi summasid esituse kuludeks eelarwesse üles wõtta, kuna kindel on, et kulusid esituste peale tarwis läheb. Rahaasjanduse komisjon waatas selle seaduse läbi ja rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust kinnitada.

Juhataja K. Wirma: Panen rahaasjanduse komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda — sellega on see seadus kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

14. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus wälisministeeriumile 1.500.000 m. suuruse lisakrediidi määramise kohta lepingute tegemiseks.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman:** Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal olid wälisministeeriumi eelarwes summad, mis lepingute tegemise ja täitmise jaoks ette

nähtud, suurendatud. Nimelt olid need summad, mis eelarwes ette nähtud, oktoobrikuuks juba kõik ära tarwitatud. Kuna nüüd aga õige rohkesti tuli lepinguid teha, iseäranis palju anti neist summadest wälja Eesti-Wene piirikomisjoni, niisama ka ewakueeritud waranduste äratoomise peale, wiimasel ajal läheb summasid Eesti-Soome kaubalepingu tegemiseks, siis on ette nähtud weel Eesti-Prantsuse kaubalepingu tegemine ja kulud Eesti-Läti piirikomisjoni tööde peale, — selleks kõigeks on lisakrediiti vaja. Rahaasjanduse komisjon waa-

tas seaduse läbi ja leidis, et see tarwilik on ja teeb Riigikogule ettepaneku, seda seadust kinnitada.

Juhataja K. Wirma: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on üksikud — sellega on see seadus nähtawa häälteenamusega kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

15. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus kohtuministeeriumi koosseisu muutmise kohta.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman:** Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal on Wabariigi Walitsus seaduse septembrikuus

wälja annud kohtuministeeriumi koosseisu muutmise kohta. See on „Riigi Teatajas“ nr. 87 — 1921 a. wälja kuulutatud ja motiivid selle muutmise kohta on rahwasaadikutele kätte jagatud. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust kinnitada.

Juhataja K. Wirma: Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa häälteenamusega kinnitatud.

Riigikogu läheb nüüd, kuna aruandja kohale on ilmunud, wahelejäanud päewakorrapunkti juure tagasi.

16. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus teedeministeeriumi posti-telegraafi-telefoni ametkonna 1921 a. korraliste kulude eelarwe muudatuste kohta.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Kana:** See seadus kõlab järgmiselt: -1. Wähendada teedeministeeriumi posti-telegraafi-telefoni ametkonna 1921 a. korraliste kulude eelarwe peatükk 2 § 6 summat

5.200.000 marga wõrra. 2. Suurendada sama eelarwe peatükk II § 7 summat 100.000 marga wõrra, § 9 summat 400.000 marga wõrra ja peatükk III § 15 summat 4.500.000 marga wõrra. See wiimane, kõige suurem, summa läheb, nagu siin seletuskirjas juba näha on, II-se osasse üle ja selles asjas oli komisjon täiesti ühel arwamisel. Kuid siin olid weel teised wäiksemad summad, mis wiidi üle kantselei kulude ja walgustuse arwele, nende üle tekis komisjonis waidlus. Komisjoni

enamus otsustas aga siiski seda eelarwe muutmist kinnitada, põhjuseks wõttes seda asjaolu, et wastasel korral saaks raskesse seisukorda pandud asutus, kelle kohta eelarwe käib. Komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust kinnitada.

J. Wain (sd.): Pean tähendama nende asjaolude peale, mis meid, komisjoni vähemust, sunniwad niisuguse eelarwe muutmise wastu rääkima. On ju õige, et posti-telegraafi walitsus siis, kui temale walgustuse jaoks uusi summasid ei anta, kitsikusse satub, kuid nii posti-telegraafi peawalitsus, kui ka kõik teised asutused ei karda ise seda kitsikust sugugi. Nemad teawad, et kulutame niipalju kui jõuame, walgustame ja põletame elektrit, niipalju kui läheb, kui puudu tuleb, küll siis juba kusagilt summasid leidub. Kui ei leidu eelarwes, siis leitakse need riigikassast, kui ei leita sealt, siis lastakse trükkida uut raha. Mis puutub eriti Tallinna postkontorisse, siis on andmeid, et siin summadega kaugelki kokku hoitud pole. Teised postkontorid on kõik summadega, mis neile määratud, läbi saanud, vähemalt loodawad läbi saada, Tallinna postkontor on oma summad kõik juba ära tarwitanud. Kuid Tallinna postkontoril oli samuti, nagu teistelgi, küllalt andmeid selleks, kui palju walgustuse peale kulutada wõis. Et aga üleüldiseks kombeks ei saaks, kulutada niipalju kui läheb ja et walitsus tingimata uued summad annab, siis oleks tarwis, et siin vähemalt mitte terwes ulatuses ametkonnale nõutawat summat ei lubataks, waid täpipealse kaalumise järele. Terwe küsitud summa wõimaldab samasugust ralskamist nagu sennigi. Panen ette seda seadust mitte kinnitada.

Juhataja K. Wirma: Panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa häälteenamusega kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

17. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus munda-tuste kohta üleüldises arwepidamise seaduses.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Kana:** Arwepidamise seaduses on määrused, et tõendused mõnesuguste summade peale wõiwad ka teistsugused olla, kui just kwiitungite allkirjade näol, nagu näituseks,

turult kaubaostmise j. m. kohta. Määruses on öeldud, et niisugune ostmine ei tohi mitte üle 30 rbl. hõbedas olla. See on wana Wene arwepidamise seadus ja meie oludele ei wõi ta mitte wastata, sest esiteks ei ole meil hõbeseeklid wõi hõberublasid, ja teiseks, kui lugeda rublade asemel margad, siis ei saa 30 marga eest turult seda kaupa, mis sai 30 rbl. eest. Kõiki seda silmas pidades on Wabariigi Walitsus § 12-a põhjal maksuma pannud niisuguse seaduse, et § 166 tähendatud hõberubla loetakse markadeks ja kaswatatakse saja wõrra, s. t. kunni 3.000 Emk. Selle seaduse on rahaasjanduse komisjon läbi waadanud ja otsustanud Riigikogule kinnitamiseks ette panna.

Juhataja K. Wirma: Panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa häälteenamusega kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

18. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus wabadussõjas surmasaanud partisaanide pataljoni ülema Kuperjanow'i lesele pensioni maksmise kohta.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Keskül:** Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal Wabariigi Walitsuse poolt 28. septembril 1921 a. wastuwõetud seadus wabadussõjas surmasaanud partisaanide pataljoni ülema Kuperjanow'i lesele pensioni maksmise kohta („Riigi Teataja“ nr. 86 — 1921. a.).

Rahwawäelaste ja nende perekondade pensioni-seaduse („Riigi Teataja“ nr. 26/27 — 1920. a.) § 36 põhjal proua Kuperjanow'ile pensioni määrata ei saanud, sest et selle paragrahwi järele rahwawäelaste lehed pensioni saawad ainult siis, kui nad töowõimetud wõi nende lapsed alla 10. a. wanad on, kuna proua Kuperjanow aga töøjouline ja ilma lasteta on.

Esitataw seaduseelnõu aga lubab temale pensioni määrata selle paragrahwi peale waatamata.

Töökaitse komisjon esines selle ettepanekuga ja sellepärast paneb rahaasjanduse komisjon käesolewa seaduse Riigikogule kinnitamiseks ette.

P. Keerdo (is.): Meil on kõik seadused, mis puudutawad sotsiaalse kindlustamise küsimusi, Riigikogus, niisamuti ka endises Asutawas Kogus, wäga pikale wenitatud. Haiguste wastu kinnitamise sea-

duseelnõu rändas Asutawas Kogus komisjonist üldkoosolekule ja sealt jälle tagasi. Kui siiski mõned seadused, mis hoolekande küsimusi puudutavad, välja on antud, siis on alati rõhutatud, et meil vähe raha on ja sellepärast neid seadusi piirata tuleb. Kui rahwawäelaste ja nende perekondade pensioni-seadus Asutawa Kogu poolt lõpuks välja anti, siis kustutati see punkt maha, et pensioni määrata sest päewast peale, kui rahwawäelane surnud ja arwati seda 1. nowembrist 1919. a. alates. Tähendab, hulk rahwawäelaste perekondi pidid üle aasta ilma mingisuguse toetuseta olema. Teiste hoolekandesse puutuwate seadustega tuli weel imelikumaid juhtumisi ette. Ma nimetaksin weneaegsete pensionäride seadust, kus weneaegne pensionäär saab kuus 250 marka abiraha, kui tema sissetulek wäiksem on kui 250 marka. Kui ta sissetulek aga suurem on, siis wõetakse wastaw osa pensionist maha, millega pensioni saamist täiesti wõimataks wõib teha. Nüüd on aga Wabariigi Walitsus leidnud tarwiliku olewat kiires korras välja anda eriseadust, mille järele Kuperjanow'i lesele toetusraha määratakse. Wabariigi Walitsusel ei ole nähtawasti omalgi usku olnud, et Riigikogus see seadus wõiks läbi minna, sest ta on selle seaduse maksma pannud Riigikogu istungjärgu waheajal 28. septembril, s. t. paar päewa enne Riigikogu kokkutulemist. Seda seadust iseloomustab piltlikult seadusele juurelisatud seletuskiri, nii et minul ei ole tarwis selle juures enam pikemalt peatada. Seletuskiri selle seaduse kohta käib muuseas järgmiselt: „Rahwawäelaste ja nende perekondade pensioni-seaduse („Riigi Teataja“ nr. 26/27 — 1920. a.) § 36 põhjal proua Kuperjanow'ile pensioni määrata ei saanud, sest et selle paragrahwi järele rahwawäelaste lesed pensioni saawad ainult siis, kui nad töowõimetud wõi nendel lapsed alla 10. a. wanad on, kuna proua Kuperjanow aga tööjõuline ja ilma lasteta on. Esitataw seadus aga lubab temale pensioni määrata selle paragrahwi peale waatamata.“

Kõige selle peale waatamata, et meil raha puudusel hoolekande küsimusi nii lahendada ei saa, wõi õigemini — ei taheta, kui nad peaksid lahendatud saama, leitakse ometi wõimaliku olewat tööjõulisele, ilma lasteta inimesele määrata pensioni kiires korras ja pealegi wäga kõrget pensioni. Kõike seda silmas pidades teen ettepaneku seda seadust tagasi lükata.

J. Wanja (kom.): Ma soowitaksin, et Wabariigi Walitsus selle auwäärilise lese mõnele wabariigi kindralile, kes omale riigi kulul mõisa on saanud, mehel paneks. (J. Tõnisson (rhw.): Toores mees! Rumal inimene!) Mina teen ettepaneku seda seadust tagasi lükata.

Juhataja **K. Wirma**: Ma panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa hääleteenamusega on otsustatud seda seadust kinnitada.

Kuna aruandjat järgnewa päewakorrapunkti kohta kohal ei ole, siis jääb see päewakorrapunkt waele.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

19. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus pensioni maksmise kohta isikutele, kes Eesti wabariigi ülesehitamise tööst osa wõtnud ja selle juures töowõime kaotanud, sama ka surmasaanute perekondadele. Töökaitse komisjoni aruandja **E. Birkenberg**: Käesolew seadus on ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal maksmapandud. Komisjon waatas selle seaduse läbi ja töökaitse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust kinnitada.

Juhataja **K. Wirma**: Panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa hääleteenamusega on otsustatud seda seadust kinnitada.

Kuna komisjoni aruandja järgmise päewakorrapunkti juure, rkl. Koch kohal ei ole, siis jääb see punkt waele. Järgmises päewakorrapunktis on aruandja rkl. Palwadre. Ka see punkt peab waele jääma, sest et aruandjat siin ei ole.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

20. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus rekwireerimise ja sõjakahjude hindamise komisjoni kohta. Üleüldise komisjoni aruandja **M. Neps**: Riigikogu üleüldine komisjon arutas § 12-a põhjal wastuwõetud seaduse rekwireerimise ja sõjakahjude hindamise komisjoni kohta läbi

ja paneb ta Riigikogule kinnitamiseks ette. See seadus on niiwiisi kokku seatud, et sel korral, kui peakomisjoni mõned asjad muutma peaks, siis need alamkomisjoni läbiwaatamiseks lähewad. Teen ettepaneku seda seadust kinnitada.

Juhataja K. Wirma: Panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa hääle-enamusega on see seadus kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

21. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus riigi ostueesõiguse kohta Tallinnas esimese hüpoteegi-ringkonnas asuwate liikumata waranduste wõi nende kohta makswa põlisrendi kohta.

Üleüldise komisjoni aruandja **M. Neps:** Riigikogu liigetele on selle seaduse kohta kätte saadetud seletuskiri, kus on öeldud, mis sundis Wabariigi Walitsust sarnast seadust wälja andma. Komisjonis tekitas see seadus elawaid läbirääkimisi. Lõpuks tuli komisjon siiski otsusele, et see seadus tuleks Riigikogule kinnitamiseks ette panna, olgugi et karta on, et redaktsioon riigile neid tagatise ei anna, mida ta andma peaks. Ma pean tarwilikuks siin mõne asja peale tähendada. Käesolewas seaduses räägitakse sellest, et riigil on ostueesõigus Toompea esimeses hüpoteegi-ringkonnas asuwate liikumata waranduste wõi nende kohta makswa põlisrendiõiguse peale. Meie aga teame, et Balti eraseaduse järele on neid eesõigusi mitmesuguseid. Käesolewa seaduse käsitamise juures tekib küsimus, kuidas seda seadust mõista, kas on riigil esimene ostueesõigus, wõi on ta ühes teiste eesõigustega ostjatega ritta seatud. Ma leian, et see on selle seaduse nõrk külge. Wene seaduses leiame näit. erasead. § 884, et kui on tahtud alla kriipsutada esimest ostueesõigust, muuseas järgmist „преимущественное пред всеми право покупки“ Arwan tarwilikuks siin ütelda, et meie walitsus on siin esimese ostueesõiguse wõimalust mõtelnud. Komisjonis seletas walitsuse esitaja, et see seadus walitsusele tingimata tarwilik on. Kas käesolew seadus majadeostmist nende praeguste omanikkude käest küllalt wõimaldab, seda on raske ütelda, pealegi, kui praegu laialt tarwitusel on kord, et ostu-müügi üle tehakse kingitus-lepinguid,

et posliini maksmisest mööda minna. Kuid komisjoni enamus wõttis seaduse sellegi pärast wastu, sest ta ei eitanud selle seaduse mõtet. Panen ette seda seadust kinnitada.

Juhataja K. Wirma: Panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa hääle-enamusega on see seadus kinnitatud.

Kuna komisjoni aruandja herra Palwadre kohal on, siis wõib Riigikogu wahelajäänud päewakorrapunkti juure asuda.

22. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus tsiwiil kohtupidamise seaduse §§ 853¹ ja 853² muutmise kohta.

Üleüldise komisjoni aruandja **A. Palwadre:** Wabariigi Walitsuse poolt on wastu wõetud seadus tsiwiil kohtupidamise seaduse §§ 853¹ ja 853² muutmise kohta. Meil tulewad kohtuposliinid maksta rahas, sest et kohtu marke ei ole. Sarnase korra juures on aga võimalikud, nagu walitsuse esitaja komisjonis seletas, mõned kuritarwitused. Sellepärast oleks otstarbekohane ja tarwilik endist korda sisse seada, et osa kohtuposliini wõiks markides maksta. Wabariigi Walitsus on ka wastawalt tähendatud paragrahwi muutnud. Kahjuks on aga selle muutmise juures wiga juhtunud, mida Riigikogu, seda seadust kinnitades, parandada ei saa. Muudetud ei ole mitte maksusel olnud paragrahwid, waid juba 1911 aastal ära muudetud paragrahwide redaktsioon. Sellepärast ei wõi üleüldine komisjon, kuigi tema sisuliselt selle seaduse poolt on, seda seadust mitte kinnitamiseks ette panna, waid teeb ettepaneku seda kinnitamata jätta.

Juhataja K. Wirma: Panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa hääle-enamusega on otsustatud seadust kinnitamata jätta.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

23. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus rahukohtu nuhtluse seaduse § 177 muutmise kohta.

Üleüldise komisjoni aruandja **A. Palwadre:** Üleüldine komisjon paneb ette Riigikogule ka seda seadust kinnitamata jätta. Motiivid on näha sellele seadu-

sele juurelisatud seletuskirjast. Selle paragrahwi muutmist on algatanud põllutöömisteerium ja sel põhjusel, et asunikud, kellele antakse alandatud hindadega elusinwentaar, sellega spekulereima hakkawad, teda edasi müües, mis läbi antud inwentaar oma otstarbet põllumajanduse edendamise alal ei täida. Et sellele spekulereimisele lõppu teha, soowitas põllutöömisteerium rahukohtu nuhtlusseaduse § 177 muuta. See paragrahw näeb ette wõõra wara omandamise ja raiskamise süüteo. See paragrahw kaitseb müüja huwisid, oli kindlustuseks müüjale. Praegusel juhtumisel ei täida selle paragrahwi muutmise, — kui teda asunikkude peale laiendatakse, — mitte oma otstarbet. Ta ei näe sugugi ette, et asunik antud elusinwentaari sugugi müüa ei tohi, waid paragrahw keelab selle inwentaari müümist ainult siis, kui selle inwentaari eest ostusumma weel terweni tasutud ei ole. Ostusummat aga ära tasudes võib asunik inwentaari siiski edasi müüa. Nii jääb siin tahetud eesmärk kätte saamata, kuna aga selle muutmise paha külg kõikide peale laieneb, kes järk-järgulistel maksutingimistel elusinwentaari ostawad. Et selle laienemist kõikide peale ära hoida, kes järeelmaksuga elusinwentaari ostawad, oleks otstarbekohasem asunikkude kohta eriseadused maksma panna. Sellepärast paneb üleüldine komisjon ette seda seadust kinnitamata jätta.

Juhataja **K. Wirma**: Panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa hääletenamusega on otsustatud seda seadust kinnitamata jätta.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

24. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud määruse — kütteinete keskkomitee likwideerimise kohta. Üleüldise komisjoni aruandja **T. Kalbus**: Motiwwidel, mis Wabariigi Walitsus seadusele juurelisatud seletuskirjas ette toob, panen üleüldise komisjoni nimel ette seda seadust kinnitada.

Juhataja **K. Wirma**: Panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa hääletenamusega on see seadus kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

25. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus — krediitasutuste agentide, komisjonääride ja korrespondentide kohta.

Üleüldise komisjoni aruandja **J. Parik**: Praegumaks wa aktsiapankade põhikirja järele läheb pangajaoskondade awamiseks tarwis rahaministri luba, kuid krediitasutuste agentide, komisjonääride ja korrespondentide kohta ei leidu selles põhikirjas ega makswas seaduses mingisuguseid määrusi. Seda asjaolu kasutades on mitmed pangad agentuuride nime all osakondi asutanud, millel mingit mõjuwat rahalist tagatist ei ole, mis aga siiski kõiki panga operatsioone toimetawad. Et sarnase teguwiisiga kodanikkude huwid kannatada wõiwad, tahab käesolew seaduseelnõu takistada agentuuri nime all tegelikkude pangaosakondade awamist. Pangaosakondade awamine wõib sündida ainult rahaministri loaga; kuna käesolewas seaduseelnõus ära tähendatakse ülesanded, mida panga agendid ja komisjonäärid täita wõiwad. Üleüldise komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust kinnitada.

Juhataja **K. Wirma**: Panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa hääletenamusega on see seadus kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

26. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus — wäljamaa seltside ja ühisuste tegewuse awamise kohta Eestis.

Üleüldise komisjoni aruandja **J. Parik**: Praegumaks was seaduses on ainult ette nähtud sise-maalised aktsiaseltsid, kuid wäljamaa aktsiaseltside siin asutatate osakondade kohta ei ole seaduses midagi tähendatud. Wäljamaa seltsid awawad kontorid ehk osakonnad Tallinnas ehk mõnes teises Eesti linnas, ilma et neil mingisugust warandust koha peal oleks, nõnda et nende wastu tarwilisel korral tsiwiil nõudmistega esineda ei saa. Kuna aga sarnasel korral kodanikkude ja riiklised huwid kannataks, palub kaubandus-tööstusministeerium käesolewat seadust kinnitada, missugust ettepanekut üleüldise komisjoni nimel toetan.

Juhataja **K. Wirma**: Panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hää-

letatakse.) Nähtawa hääle-
enamusega on see seadus kin-
nitatud. Kuna komisjoni aruandja
järgnewa päewakorra-punkti kohta kohal
ei ole, peab see päewakorra-punkt wahele
jääma.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra-
punkti juure.

**27. Ajutise walitsemi-
se korra § 12-a põhjal
wastuwõetud seadus
— maade wõõranda-
mise kohta riikliste
põlewkiwikaewanduste
tarwitamiseks.**

Maaseaduse
komisjoni
aruandja **J.
Wain:** Põlewkiwi-
kaewanduste tar-
wis on wõõranda-
tud maad kaewan-
duste ümbrusest,

Kohtla, Järwa ja Sompä mõisadest ja nen-
dest lahutamata taludest. Tasutakse wõõ-
randatud maa eest maksuwa seaduste
järele, kuid wõõrandamine ise peab seadus-
andlisel teel igakord eraldi lubatud saama.
Maa, mis riigi oma, loomulikult ei wõi
enam wõõrandatud saada, kuid selle seadu-
sega tunnistatakse tema üleminek ühe
ministeeriumi alt teise alla. Kirjawahetus,
mis seaduse kaasas, käsitab pea ainult
küsimust, kes on õigustatud maa eest tasu
saama.

Maaseaduse komisjon waatas mater-
jaalid ja kaartid läbi ja leidis, et põlluma-
jandusliselt wõõrandamine wõimalik on.
Maaseaduse komisjoni nimel panen ette
seda seadust kinnitada.

Juhataja **K. Wirma:** Panen kom-
misjoni ettepaneku hääletamisele. (Hää-
letatakse.) Nähtawa hääle-
enamusega on see seadus kin-
nitatud.

Ka järgnewa päewakorra-punkti kohta
ei ole aruandja kohal ja päewakorra-punkt
jääb sellepärast wahele.

Riigikogu läheb päewakorra-punkt 31
juure üle.

**28. Ajutise walitsemi-
se korra § 12-a põhjal
wastuwõetud seadus
— Wene walitsuse
poolt Eesti Aleksandri
põllutöökeskkoolile
tarwitada antud
põllumajanduslise in-
wentaari nimetatud
koolile omanduseks
andmise kohta.**

Maaseaduse
komisjoni
aruandja **J.
Zimmerman:**
Walitsus on § 12-a
põhjal otsustanud
Eesti Aleksandri
põllutöö keskkoolile
anda seda inwen-
taari omanduseks,
mis ta Wene walit-
suselt saanud kui

kool asutati. See warandus oli sel korral,

kui kool asutati, hinnatud 3.502 rubla peale
ja seisis koos 67 lehmast, 10 kaheaastasest
ja ühest aastasest mullikast ja 10 wasikast.
Siis oli seal weel wiljaseemet, nimelt 70
tsetwerti otre ja 25 tsetwerti kaeru. In-
wentaar oli sel korral, kui teda wastu
wõeti, üsna wilets, sest rentnik oli kohusta-
tud tagasi andma loomad arwuga ja wilja
mööduga, nii et ta seda wõimalikult wilet-
salt kätte andis. Muidugi on nüüd inwen-
taar märksa parem, kuid see on juba kooli
teenus. Peale selle on selles seaduses para-
grahw, mis sunnib osa sellest inwentaarist
edasi andma Kõos asutatud majapidamise
koolile, kui ka seal asuwatele asunikukudele.
Komisjoni nimel teen ettepaneku seda
seadust kinnitada.

Juhataja **K. Wirma:** Panen kom-
misjoni ettepaneku hääletamisele. (Hää-
letatakse.) Nähtawa hääle-
enamusega on see seadus kin-
nitatud.

Aruandja rkl. Pooli asemel on nõus
aru andma maaseaduse komisjoni esimees
herra Kerem. Sellepärast läheb Riigikogu
wahelejäänud päewakorra-punktide juure
tagasi.

**29. Ajutise walitsemi-
se korra § 12-a põhjal
wastuwõetud määrus
— Tartu ülikooli õpe-
metskonna walitsemise
korra kohta.**

Maaseaduse
komisjoni
aruandja **A.
Kerem:** Nagu
juba waremalt Rii-
gikogul teada, on
tükk riigi metsast

ülikoolile praktiseerimiseks antud. See
mets jäi riigi omaks, kuid tema walitsemine
läks ülikooli walitsusele üle, kes teda oma
ametnikkude kaudu walitses. Endise Wene
seaduse järele ei wõi riigi metsa teiste isi-
kute kaudu walitseda ja sellepärast ei
olnud ka seaduses nende metsaametnikkude
wõimupiirid ja õigused ja üleüldse teatud
walitsemise wahekord kindlaks määratud.
Sellepärast oli teataw kindel seadus tarwi-
lik seisukorra selgitamiseks. Nendel motii-
widel panen maaseaduse komisjoni nimel
ette seda seadust kinnitada.

Juhataja **K. Wirma:** Panen kom-
misjoni ettepaneku hääletamisele. (Hää-
letatakse.) Nähtawa hääle-
enamusega on see seadus kin-
nitatud.

Riigikogu läheb päewakorra-punkt 30
juure.

30. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus — talumaade korraldamise kohta Petseri maakonnas ja Wiru maakonna Naroo-wataguses osas. Maaseaduse komisjoni aruandja **A. Kerem:** Selle seadusega on Warbariigi Walitsus tarwilikuks leidnud Petserimaal maksma pandud määrust hingemaade korraldamise asjus muuta ja nimelt järgmistel põhjustel: 1920 a., kui sarnane talumaade korralduse seadus Warbariigi Walitsuse poolt maksma pandi, ei olnud meie riigiaparaat weel täielikult wälja kujunenud. Praegu, kus meie riigi-aparaadis muutused on ette tulnud, ei ole Petseri maakorralduse seadus enam täielises kokkukõlas meie riigi walitsemise aparadiga. Sellepärast oli tarwis seaduses mõnesuguseid muutusi ette wõtta. Kuid muudetud seadus, nagu lähemalt asjatundjate poolt kuulda, ei kõrwaldawat neid wäärnähtusi täiel määral. Wist tehakse weel täna Riigikogu liikmete poolt ettepanek seda seadust uuesti maaseaduse komisjoni läbiwaatamiseks anda, et võimalik oleks neid wäärnähtusi, mis seadusesse on jäänud, kõrwaldada. Komisjoni nimel ei saa mina sarnast ettepanekut teha, sest komisjon waatas selle seaduse eelnõu läbi ja leidis, et tema otstarbekohane on. Sellepärast panen komisjoni nimel ette seda seadust kinnitada.

K. Koemets (töer.): Teen ettepaneku seda seadust maaseaduse komisjoni tagasi anda, et Petserimaa esitajad asjaolusid rohkem läbi saaks kaaluda. Siin on asjaolusid, kus kohalikkude elanikkude poolt esitaja peakomisjonis puudub. Seadus ei ole ka kokkukõlas wastawa Wene seadusega.

Juhataja K. Wirma: Sõnasoowijaid enam ei ole. On kaks ettepanekut, esimene ettepanek — seda seadust kinnitada, teine aga — seda seadust maaseaduse komisjoni uueks läbiwaatamiseks tagasi anda. Mina panen enne hääletamisele ettepaneku seadust komisjoni tagasi anda. (Hääletatakse.) Nähtawa häälteenamusega on see seadus maaseaduse komisjoni tagasi antud. Nii, et teist ettepanekut hääletada enam tarwis ei ole.

Enam aruandjaid kohal ei ole § 12-a põhjal maksmapandud seaduste kohta, nii et arutamata jäänud kolme seadust läbi waadata ei saa. (Wahelhüüded: Waheaeg!) Ma kuulen, et ettepanek on

tehtud waheaega määrata. Kuulutan 15 minutilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.40 min.

Peale waheaja algab koosolek kell 8.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma.**

Sekretääri kohal sekretäär **A. Tupits.**

31. Üüriseaduse eelnõu II lugemisel. Juhataja **K. Wirma:** Riigikogu läheb päewakorras edasi.

Üüriseaduse komisjoni aruandja **Chr. Kaarna** (loeb): Üüriseaduse eelnõu.

Juhataja K. Wirma: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa häälteenamusega on peal-kiri wastuwõetud.

Aruandja **Chr. Kaarna** (loeb): § 1. Üüriseaduse alla käiwad kõigis wabariigi linnades ja alewites: 1) kõik elukorterid, üksikud toad ja nurgad, mis elamiseks wälja üüritakse; 2) kõik ruumid, kus asuwad walitsuse ja omawalitsuse ametikohad, koolid, haigemajad, heategewad asutused; 3) kaupluste ning töötewõtete ruumid, kui nende peremehed samades ruumides elawad ja enese ega oma perekonna jaoks muud elukorterit ei pea.

J. Kes küll (majand.): Et see üüriseadus eeskätt tahab just elukorterite küsimust reguleerida, siis ei ole mingisugust mõtet, et üüriseaduse alla käiwad kõik ruumid, kus asuwad ametikohad, koolid, haigemajad, heategewad asutused. Sellepärast teen ettepaneku seda 2. punkti wälja jätta.

J. Semm (rhw.): Käesolewast üüriseaduse eelnõust on wälja jäetud kauplused ja äriruumid. Selle üüriseaduse eelnõu wastu on waieldud peaasjalikult sel põhjusel, et tema määrab üüri wõrdlemisi siiski madala, mis ei rahulda majaomanikkude nõudeid ega wasta tõelistele kuludele. Kui kauplustest ja äriruumidest siin juttu on olnud, siis on ikka seda rõhutatud, et nende eest ei tuleks määrata nii madalat üüri, mis ei wastaks majaomanikkude tõsiste wäljaminekutele. Nii siis, tähendab, et kui kauplusi ja äriruumisid ei taheta üüriseaduse alla mahutada, siis ei ole selle põhjuseks see asjaolu, et siin üür tahetakse liig madal määrata, waid teised põhjused. Siin on seletatud, et kuigi äriruumid sellesse seadusse üles wõtta, seda seadust tegelikult ikkagi ei peetaks. Kuid ka see wäide ei

saa kuidagiwiisi õige olla, sest sedasama wõiks ütelda terwe selle üüriseaduse eelnõu kohta, et ta ei saa täidetud. Ja see on kindel, et mõnes asjas teda ei täideta, kuid lõppude lõpuks toob ta ikkagi väga palju parandust korterisaajatele ja kui teda ei oleks olemas, siis kujuneks olukord niisuguseks, mis ei ole soowitaw, ma usun, ka majaomanikkudele. Sellepärast ei ole see wastuwäide mitte õige, ega ei wõiks olla põhjenduseks, et kaupluse- ja äriruumid üüriseadusest wälja jääks. Teiseks tähendatakse ka selle peale, et praegu kaupluste ja äriruumide pealt liig kõrget üüri ei wõetagi, et see üür wastab praegusele olukorrale, on normaal. Näidatakse, et kuigi 200 kunni 250 korda üüri rohkem wõetakse kui enne sõda, siiski ei wõiwat niisugust üüri mitte suureks pidada. Kui palju see „normaal“ on, selle juures wõib väga palju kahelda. Aga mina tahaks peatada ainult selle juures, et see n. n. „normaal üür“ ei taha kuidagiwiisi weel normaalseks jääda. Minul vähemalt on teada väga palju juhtumisi, kus ette on öeldud, et tulewal aastal see n. n. normaal üür, mis praegu maksew on, saab tõstetud weel teist nii palju, see tähendab, umbes 4 ehk wiiesaja kordseks, mis enam ei taha kuidagi wiisi normaal üür olla. Siis tähendatakse edasi, et kui kauplused ja äriruumid üüriseaduse alla paigutakse, et see siis sünnitab keerulise wahekorra. Aga ka see ei wasta tõeludele. Ka see korterite üüriseadus sünnitab keerulise wahekorra. Kui teda siiski suudetakse lahendada, siis saadakse weel palju kergemini üle wähestest äriruumide „keerulisest“ wahekorrast. Sest esiteks, ei ole äriruume liiga palju, kuna ikkagi korterid väga palju rohkem on ja kuna korterite juures see keeruline wahekord takistuseks ei ole nende üüriseaduse alla paigutamiseks, siis ei tahaks ka kuidagiwiisi uskuda, et siin see keeruline wahekord wõiks mõjuwaks põhjuseks olla. Kui nüüd kõik teised ruumid, mis elamiseks kõlblikud on, üüriseaduse alla paigutatud ja äri- ja tööstusettewõtete ruumid üüriseadusest wälja jääwad, siis tekib niisugune olukord, et üks osa ruumidest wälja on jäetud üüriseadusest mingisuguseks wastutasuks selle eest, et üleüldse on üüriseadus maksuma pandud. Igatahes kasutab üks osa majaomanikka seda ära ja kruwib äriruumide üüri nii lõpmata kõrgeks, et neid enam ei jõutagi lõppude lõpuks ära maksta. Meil on praegu igalpool märgata elukalliduse langemist. See lõpmata kõrge üüritõstmine ei mõju kuidagiwiisi selleks kaasa, et elu enam

normaalsemaks muuta. Kui nüüd wõetakse Tallinnas kõrget üüri kaupluste eest, siis on loomulik, et müüdawatele tarbeainetele hinda juure lisatakse. Prowintsi kaupmees, ostes seda kaupa pealinnast ja wiies ta prowintsi, paneb oma korda oma kõrge üüri tarbeainete hindadele juure. Ja kõik see sünnib ostja kulul. Nii mõjub kõrge üüri wõtmise äriruumide pealt väga tuntuwalt tarbeainete hindade peale. Kui kaupmehed oma tõsiseid kulusid katta tahawad, et mitte pankrotti jääda, siis on loomulik, et nemad väga tarwilistele tarbeainetele kõrge üüri juure lisawad. Kuid on ka weel teine asjaarenemise tee: kaupmees ei saa kõrget üüri kaubale juure lisada. Praegu on maksew üleüldine hindade langemise tendents. On, näituseks, prowintsi kaupmees suhkru ostnud 23 margaga nael ja ta koju wiinud, on hind wahepeal langenud juba 18 marga peale nael. Ta ei saa suhkrut müüa enam omagi hinna eest, kõnelemata kõrge üüri juure lisamisest. Nii wõib kaupluste ruumide üüriseadusest wäljajätmine tuua ka kaupluste pankrotti jäämise. Sellepärast leian mina, et üüriseadusest kuidagi wiisi ei wõiks kauplused ja tööstusettewõtted wälja jääda. (W. Linna-mägi (kristl.): Pange wabrikud ka üüriseaduse alla!) Ma teen ettepaneku § 1 punkt 3 sõnad „kui nende peremehed samades ruumides elawad ja enese ega oma perekonna jaoks muud elukorterit ei pea“ — wälja jätta.

Juhataja K. Wirma: Sõna on rkl. herra Neps'il.

M. Neps (sd.): Ma ei tarwita.

J. Wanja (kom.): Meie rühm hääletas I lugemisel üüriseaduse wastu, sest et see üüriseadus üürilise kasusid ometi ei kaitse. Meie tahame ainult seda seaduse teel kindlaks määrata, et sellele waesele majaperemehele üürnikud mitte liiga ei teeks. Selles üüriseaduses jäetakse üürilahendamine linna- ja alewiwalitsuste hoolde, kust töölised wiimase ni on kõrwaldatud ja peale selle weel kohtu kätte, kes oma rippumatust juba Wene-Balti tehase asjus on näidanud. Kui tuleb otsuseid teha alama rahwa huwides, siis saawad nad loomulikult walitsuswõimude ja kapitalistide alla painutatud. Kui meie parandusi üüriseaduses saame tegema, siis ei looda meie mitte, et need parandused läbi lähewad, waid meie teeme neid selleks, et rahwale näidata, kui kurdid olete teie alama rahwa nõudmiste juures. Mina oma

poolt panen ette § 1 wälja jätta lõpulause: „kui nende peremehed samades ruumides elawad jne.“ Ma ei taha sellega mitte kaitseda neid kauplusi ega äripidajaid, sest ma tean, et need pennid, mis äripidaja rohkem peab maksma, ikkagi töörahwa taskust tulewad.

H. Martna (sd.): Ma teen ettepaneku nendele asutustele, mis selles paragrahwis nimetatud on, juure lisada „ja kultuurhariduslised“. Siis peaksid näituseks ka raamatukogud selle üüriseaduse alla käima. Wastasel korral jääksid heategewad asutused ulualusest ilma.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja Chr. Kaarna: Rkl. herra Keskküll tegi ettepaneku, et sellest paragrahwist punkt 2, mis järgmiselt kõlab: „kõik ruumid, kus asuwad walitsuse ja omawalitsuse ametikohad, koolid, haigemajad ja heategewad asutused“ — wälja jäetaks. Ma pean tähendama komisjoni aruandjana, et komisjon wäga tähtsaks pidas selle punkti sissejätmist. Wäga tarwilik on, et üldkasulikud ja üldtarwilikud asutused wäljatõstmise, s. o. peawarjuta jäämise wastu kaitsitud oleksid, ja kui üüriswahekordade sunnireguleerimine üleüldse weel soowitaw on, siis peaks üüriseadus maksma jääma mitte ainult elukorterite kohta, waid ka nende asutuste kohta. Kui herra Keskküll'i ettepanek wastu wõetakse, siis wõiks see riigi ja omawalitsuse asutusi isegi töö seismajäämiseni wiia, ning koolid ja haigemajad heidetaks lihtsalt uulitsale. Ma arwan, et see hädaoht oleks palju suurem, kui see, et elukorterite kohta üüriseadus ära kaoks. Herra Keskküll'i ettepanekust saaks ehk siis aru, kui tema tahaks seda kätte saada, et nende asutuste kohta üürinormid awaramal kokkuleppel kindlaks määrataks, kuid seda, et need asutused üüriseaduse alt täitsa wälja jääks, ei tohiks mitte lubada, kui meie silmas peame, et need asutused wäga tarwilikud on, et nemad peawad riigi ja seltskonna huwides takistamata töötama. Kui nüüd, näituseks, haigemajad uulitsale heidetaks, siis oleks selle tagajärg wäga kardetaw, sest kõiksugu haigused, iseäranis külgehakkawad haigused wõiksid laiali laguneda ja haigetel inimestel ei oleks kohta, kuhu ennast rawitsemata minna. Kõike seda silmas pidades, ei saa mina komisjoni nimel selle ettepanekuga mitte ühineda.

Mis puutub rahwaesitaja herra Semm'i ettepanekusse, et selle paragrahwis punkt 3 lõpuosa algades sõnadega „kui nende peremehed samades ruumides“ jne. — wälja jäetaks, siis pean tähendama, et üüriseaduse komisjon arutas seda küsimust wäga tõsiselt ja läks wälja peaaesjalikult sellest seisukohast, et meie normeerime sunniwiisil ainult elukorterite ja üldtarwilikkude asutuste käes olewate ruumide üüri, ei normeerime aga mitte saadusi ega neid ruume, kus saadusi ja kõiksugu tarbeasju müüakse. Kui asju nii arendada, nagu herra Semm soowib, siis peaks kaupluse ruume normeerima hakates ka kõiksugu tarbeasju ja saadusi normeerima, see tähendab, meie peaks maksma panema mitmesugused kitsendawad määrused ja seadused, mis sõjaajal makswad olid ja mis nüüd ära kaotatud on. Nii hoolimata ei wõiks selle seadusega mitte olla, mille kohta juba nii kui nii rahulolematust laialistes ringkondades walitseb. Meie läheneme ju normaalaegadele ja sellepärast peame kitsendusi wähendama, mitte aga neid laiendama. Kui nüüd aga kitsendusi tagasi wõetakse, ehk uusi juure luuakse, siis on raske endale ette kujutada, et käesolew seadus, mis praegust rasket seisukorda parandada tahab, kodanikkudes lugupidamist äratab. Ma juhin tähelpanu § 8 peale, mille märkus järgmiselt kõlab: „majad, mis peale 4. dets. 1919 a. ehitatud, ei käi käesolewa üüriseaduse alla.“ Mul ei ole põhjust uskuda, et Riigikogu selle märkuse läbi kukutab, kuidas aga waatab rahwas selle seaduse ja ka selle märkuse peale, niisugusel korral, kui mõni aeg hiljem lubatud õigus ära kaotatakse. Kui nii toimetatakse, kas ei tõuse elanikkudes kahtlus, et edaspidi ka see märkus seadusest wälja heidetakse ja uued ehitused sunninormeerimise alla wõetakse. Ma rääkisin sellest juba sel korral, kui Riigikogu otsustas seda seaduseelnõu komisjoni tagasi anda, ja pean ka nüüd weel kordama, et niimoodi kaotatakse ka seal, kus asjade peale heatahtlikult waadatakse, usk sellesse ära, et meie seadused ja õigused kindlasti püsima jääwad. (**J. Piiskar** (is.): Kas seda usku kasagil on?) Teil ei tarwitse meie asjade sisse usku olla, sest meie asjad pole teile millalgi armsad olnud.

Mis puutub herra Martna soowisse, et selle paragrahwis punkt 2 saaks täiendatud sõnadega „ja kultuurhariduslised“, siis ei saa ma selle ettepanekuga ühineda lihtsalt sel põhjusel, et see komisjonis arutusel

ei ole olnud ja ma palun teda eraldi hääletada.

Juhataja K. Wirma: Aruandja pole ühegi parandusega ühinenud. Sisse on tulnud kolm parandust: 1) punkt 2 välja jätta, 2) on öieti kaks ühesugust parandust, Riigikogu liigete Semmi ja Wanja poolt, et punkt 3-st välja jätta see osa, mis algab sõnadega „kui nende peremehed samades ruumides“ jne. 3) Rkl. Martna ettepanek, mis käib punkt 2 kohta. Et rkl. Kesküll'i ettepanek, välja jätta punkt 2, kaugema ulatawusega on, siis tuleks ta enne hääletamisele, kui rkl. Martna ettepanek, sest kui herra Kesküll'i ettepanek wastu wõetakse, kaob wajadus rkl. Martna ettepanekut hääletada. Minu kawatsuse järele tuleks kõige pealt hääletamisele rkl. Kesküll'i parandus, siis rkl. Martna parandus punkt 2 kohta ning kõige wiimaks ühine ettepanek rkl. Semmi ja Wanja poolt. Panen rkl. Kesküll'i paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa häälteenamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Panen rkl. Martna paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa häälteenamusega on otsustatud rkl. Martna parandus wastu wõtta. Nüüd panen rkl. Semmi ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Teatan, et ettepanek on saanud poolt 24 ja wastu 28 häält ja on sellega tagasi lükatud. Panen § 1 ühes tehtud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) § 1 on häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja Chr. Kaarna (loeb): § 2. Linna- wõi alewiwalitsusel on õigus majaomanikkudele, kelle majade eluruumid täiesti wõi suuremalt osalt kõlbmatuse pärast tühjad seisawad, tähtaegu määrata, mille jooksul need elamiseks kõlblikuks parandatud peawad olema. Sarnaste parandatud majade eluruumide üüri määramine sünnib waba kokkuleppe teel üürileandja ja üürilewõtja wahel.

Kui majaomanik määratud tähtaja jooksul nimetatud maju elamiseks kõlblikuks ei paranda, siis wõib linna- wõi alewiwalitsus neid maju ühes krundiga seks otsarbeks õiglase tasu eest wõõrandada.

H. Martna (sd.): Ma teen ettepaneku § 2 esimeses lõikes välja jätta teine lause: „Sarnaste parandatud majade eluruumide üüri määramine sünnib waba kokkuleppe teel üürileandja ja üürilewõtja wahel“.

Juba eelmisel koosolekul on rkl. Wirma poolt selle peale tähelepanu juhitud, kuidas see lause majaomanikkude peale wõiks mõjuda, nii et nad kiusatusse satuwad ja wõimalust püüawad leida, et maju selle paragrahwi põhjal parandada wõiksid, mis neile üüriwõtmist waba kokkuleppe teel wõimaldab. Wastawalt käesolewale parandusele teeksin ma § 2 juures sarnase paranduse, et nende eluruumide aastaüürile wõib 20% ehituskuludest juure lisada.

(Juhatama hakkab abiesimees **A. Kerem.**)

J. Piiskar (is.): Ma toetan siin tehtud parandust, et esimeses lõikes wiimane lause välja jäetaks. See lause wõib tõesti majaomanikka awatleda maju kõlbmatuks tegema, et sel teel neid üüriseaduse alt wabastada. Kuid ma tahan selles paragrahwis teha weel teise paranduse. Siin on räägitud ainult neist majadest, mis elamise kõlbmatuse pärast tühjad seisawad. Niisuguseid maju on praegu vähe. Kui aga see paragrahw sel kujul wastu wõetakse, siis tuleb kindlasti arwata, et majaomanikud hakkawad maju lõhkuma, et neid wabastada üüriseaduse alt, sest majaomanikkude ülespidamine on juba näidanud, et nad maju korralikult ei remonteeri. Teiselt poolt peaks nüüdse korterikriisi juures püütama kõiki maju ära kasutada, mis olemas on. Tuleb hoolitseda, et majad mitte ei satuks sarnasesse seisukorda, kus nad elamise kõlbmatuks muutuwad. Tähendab, jooksew remont tuleb majade ja korterite juures tingimata teha. Endine üüriseadus nägi seda ette ja temas oli terve rida paragrahwe, kus seda küsimust kaunis põhjalikult käsitati. Praeguse üüriseaduse juures on need paragrahwid täiesti välja jäetud. Ma teen ettepaneku sellele paragrahwile juure lisada kolmas lõige, mis järgmiselt kõlaks: „Kui majaomanik tõrgub maja elamiseks kõlblikuks korras hoidmast ja tarwilisi remonte tegemast, siis on üürnikul õigus oma kulul remonti teha ja remondikulu korteri üürist maha arwata.“

K. Wirma (sd.): Esimesel lugemisel tõin ma näituse selle kohta, kuidas majaperemees takistab üürnikul korteris tarwilikka parandusi ette wõtmast, mis wõimalikud oleksid. Majaperemees wõtab koguni üürnikul lae pealt lauad ja liiwa üles, et wihm otsekohe kaela sajak ja paneb põõninguukse lukku, et üürnik põõningule katust parandama ei pääseks. Niiwiisi on üürnik sunnitud oma toas presenta üles panema, et nende kaudu wihma käest pää-

seda. Sarnane seisukord on päris wõimatu ja üürnikkudel peaks tingimata wõimalus olema wihmaaukusid kinni panna. Niisugusest wõimalusest rääkisin ma juba esimesel lugemisel. Kui üüriseadus komisjoni tagasi anti, siis oleks pidanud komisjon seda asja wõimalikult laiemalt käsutama. Mulle öeldi, et komisjon olla katsunud seda teha, aga temal ei olla see korda läinud. Nüüd on Riigikogu konkreetsemad ettepanekud teinud, muuseas olen ka mina ühe ettepaneku kokku seadnud, nii et nüüd wast ehk wõimalus oleks siin tehtud ettepanekuid arwesse wõttes seda paragrahwi parandada nende ettepanekute piirides, mis siin tehtakse. Ma olen ka rkl. Martna ja Piiskari poolt tehtud ettepanekutega päri, et selle paragrahwi esimeses lõikes wiimane lause wälja jätta, aga mina teeksin omalt poolt niisuguse paranduse, et selle teise lõike järele wastu wõtta uus järgmiselt wormuleeritud parandus: juure lisada II lõikele: „wõi üksikule üürnikule ehk üürnikkude kogule õigus anda parandusi teha, misjuures sarnaste parandatud majade ruumide üür määratakse kindlaks kokkuleppel linna- wõi alewiwalitsusega ja üürniku wõi üürnikkude poolt paranduste peale kulutatud summa arwatakse ettemakstud üüriks.“ (W. Linna mägi (kristl.) kohalt: See oli enne juba nii!) Ei, see ei olnud enne nii, seal oli mingisugune maksmise kord kolme aasta jooksul, kuid ei olnud mingisugust kokkulepet olemas. Ma ei taha ütelda, et see niisugusel kujul wastuwõetud parandus lõpulikult õige oleks, sellepärast teen ettepaneku, et kõik parandused peaks weel kord komisjoni kätte antama. Kui aga neid mitte komisjoni kätte ei peaks antama, siis tuleks minu parandus hääletamisele wõtta.

J. Wanja (kom.): Mina ühinen ka nende parandustega, mis siin lause maha wõtmise kohta on tehtud, mis siin waba kokkuleppe poole sihhib. Ei saa olla mingit waba kokkulepet majaomanikkude ja üürnikkude wahel seal, kus üürnik on sunnitud järele andma majaperemehele ja täitma peab, ükskõik mis see peale paneb. Ja mis kasu oleks siis majaperemeestel neist majadest, mis majaperemehele mitte niigi palju sisse ei too, et neid parandada saaks. Niisugused majad tuleks üle wõtta. (N a e r.) Mina teeksin selle paragrahwi juure weel teisi parandusi. Siin on öeldud näituseks, et linna- wõi alewiwalitsusel on õigus jne. Ma juhin tähelepanu selle peale,

et nagu ma esiteks juba nimetasin, linna- ja alewiwalikogus ei ole töölisteesitajaid enam olemas ja seepärast oleks tarwis, et peaks olema linna wõi alewi korteriwalitsus. Sellekohase märkuse teeksin ma § 2 lõppu, nimelt „alewiwalitsuse“ asemel wõtta „korteriwalitsus“. Siis selle paragrahwi teine lõige, kus siin edasi läheb: „siis wõib linna- wõi alewiwalitsus jne.“ teen ettepaneku redigeerida järgmiselt: „siis wõidakse neid parandatud majasid seks otstarbeks korteriwalitsuse otsusel linna- wõi alewiwalitsusele ära konfiskeerida“, ja siis weel juure lisada märkus: „Linna wõi alewi korteriwalitsus walitakse $\frac{2}{3}$ üürnikkude ja $\frac{1}{3}$ majaperemeeste poolt“, siis oleks ses asjas enam kokkulepet, sest üürnikka on ju rohkem kui $\frac{2}{3}$ wõrra enam, kui majaomanikka.

O. Liigand (rhw.): Mina näen niisamasuguseid wõimalusi ette, nagu seda eelkõnelejate poolt on toonitatud (N a e r) nimelt, et seda paragrahwi wõib kurjasti tarwitada. Siin on selle kuritarwitamise ärahoidmiseks mõnesuguseid ettepanekuid tehtud, mis esimese lõike wiimase lause wäljaheitmise kohta käiwad ja nendega wõiks ka leppida, aga ma arwan, et siin wõiksime ka üle saada ilma lause wäljajätmiseta. Meie parandaks seda paragrahwi ses mõttes, et majad, mis kunni selle seaduse maksmapanemiseni elamiseks kõlbmataks saanud, kui nad korda seatakse majaomanikkude poolt, ei käi üüri normeerimise alla, waid üüri määramine sünnib waba kokkuleppe teel üürniku ja majaomaniku wahel. Majad, mis aga edaspidi tahetakse korrast ära lasta minna, nagu siin eelkõneleja herra Wirma ette tõi, kus läbitilgutamise teel maja häwitatakse, nii et ta elamiseks kõlbmataks saab, — noh, selle wastu leitakse ka abinõu, — need majad käiksid üüri normeerimise alla. Sellega parandaksime meie siis teise lause järgnewalt: „Sarnaste enne selle seaduse wäljakuulutamist elamiseks kõlbmataks saanud majade eluruumide üüri määramine, kui nad korda seatakse, sünnib waba kokkuleppe teel üürileandja ja üürilewõtja wahel.“ Ei ole ju mitte õige, et meie hakkaksime takistama majade kordaseadmist, mis siia maani on korrast ära läinud, niisama ka uute majade ehitamist, waid et meie seda taga õhutaksime waba kokkuleppe lubamisega.

J. Kes küll (majand.): Kõik need ettepanekud, mu herrad, on väga ilusad, aga ärge unustage ära, et majad ikka lagune-

wad ja ei ole loota, et üürnikka leiduks, kes majasid soowiwad parandada. Kui teie aga niisuguse korra juure tahate minna, nagu seda sealt pahemalt poolt toonitati, siis on meil ju väga hea eeskujus selles, mis Peeterburis ja Moskwas sünnib. Aga ma tahtsin tähendada, et selles paragrahwis on antud linna ja alewi omawalitsustele teatawad õigused ja ma tahaks neile ka ühe kohustuse peale panna. See kohustus seisab selles, et linna- wõi alewiwalitsus on kohustatud oma piirides, riigi wõi omawalitsuse päralt olewaid maju, kui nad tühjajad ja kõlbmatad, elamiseks kõlblikuks parandama. Lasku sinna üürnikud sisse ja siis alles hakaku majaomanikkude maju parandama. Ma arwan, et Riigikogu liikmed teawad küll, kui palju neid lagunenud maju igas linnas ja alewis on.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja Chr. Kaarna: Raske on uskuda ja tõendada, et meie majaomanikkude klass niikaugele oleks „edenenu“, et ta hakkaks oma maju purustama ja kõlbmataks tegema. (N a e r.) Kui seda kuskil ette on tulnud, siis wõib ka wastupidist ütelda: on ka „häid“ üürilisi, kes „oskawad“ maju rikkuda. Selle küsimuse juures on üüriseaduse komisjonis kaua ja pikalt waieldud. Tõsiasi on aga järgmine: majade ehitamise juure ei ole meil siiski suudetud weel astuda, selle asemel näeme aga majade kõdunemist nii pealinnas, kui teistes linnades, näituseks Narwas, kus sõjaajal suur hulk maju sai ära purustatud. Seal, wõib otsekohe öelda, ei suuda majaomanikud ka kõige parema tahtmise juures ilma laenuta ja üüriliste abita midagi ära teha. Osalt kaasa aidata ehitamisele asumiseks wõiks siin just see asjaolu, kui elamiskõlbmataks muutunud majades, kui need korda seatakse, üüri wabal kokkuleppel lubatakse wõtta. Ja õpetust peake meile pakkuma ka nähtus, mille peale lühidalt tähelpanu juhtis Riigikogu liige Keskküll. Igal ühel on teada, et selles kommunistide õnneriigi pealinnas — Moskwas — kus elanikkude arw väga palju on wähenenud, suur korteripuudus on, wõiks ütelda, weel suurem kui meil, ja ometi on seal üürnikkudele majade üle otse piiramata õigused kätte antud. Sellepärast ei maksa asja peale mitte nii waadata, nagu wõimaldaks see paragrahw sel kujul, nagu ta komisjoni poolt wastu wõetud, üürnikkude korteritest wäljaajamist. Palju rohkem tähelpanu peab aga järgmise asjaolu

peale juhtima, mis ka üürnikkude huwidega seotud on, nimelt — majaomanikkudele wõimalust anda majade kohendamisele asumiseks. Ma ei saa sellepärast nende ettepanekutega, mis kõik enam-wähem ühetalised on ja selle põhimõtte wastu käiwad, mitte ühineda. Lõpuks waidlen ka herra Wirma ettepaneku wastu, kes soowitas eelnõu kõigi nende parandustega komisjoni tagasi anda. Ma ei taha uskuda, et üüriseaduse eelnõu, kui ta teist, wõi ka kolmat korda komisjoni tagasi antakse, nende lahkaramiste juures, mis Riigikogus selles küsimuses walitewad, hoopis teisena, uutele alustele rajatuna, komisjonist wälja wõiks tulla. Ühineda nende ettepanekutega ma sellepärast ei saa ja toetan komisjoni ettepanekut, seda paragrahw wastu wõtta.

Juhataja A. Kerem: Sisse on tulnud seitse parandust selle paragrahwi kohta. Enne, kui nende paranduste hääletamisele asuda, panen hääletamisele Riigikogu liikme Wirma ettepaneku, nimelt: seda paragrahwi komisjoni tagasi anda. Kui see ettepanek läbi läheb, siis langewad teised hääletamiselt ära. Kui aga see ettepanek läbi ei lähe, siis asun paranduste üksikasjalisele hääletamisele. Nõnda ma panen siis rkl. Wirma ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 29, wastu 22 häält, sellega on rkl. Wirma ettepanek wastu wõetud ja paragrahw tuleb komisjoni tagasi anda ühes parandustega.

Aruandja Chr. Kaarna (loeb): § 3. Keelatud on ilma linna- ehk alewiwalitsuse loata elumajasid maha lõhkuda ja elukorterid muuks otstarbeks ümber ehitada ehk tarwitada.

J. Wanja (kom.): Ma teen ka selle paragrahwi kohta ühe paranduse: sõna „alewiwalitsus“ asemele wõtta sõna „alewi korterivalitsus“.

A. Sorokin (wen.): Teen ettepaneku seda paragrahwi komisjoni tagasi anda uueks läbitöötamiseks.

Juhataja A. Kerem: Komisjoni aruandja sõna ei tarwita. § 3 juure on tulnud üks parandus rkl. Wanja poolt ja rahwaesitaja Sorokin'i poolt ettepanek paragrahwi komisjoni tagasi anda. Panen esimesena hääletamisele rahwaesitaja Sorokin'i ettepaneku, kui kaugemale ulatawama, mille wastuwõtmisega rahwaesitaja Wanja parandus ära langeb. (Hääleta-

takse.) Nähtawa enamusega on rkl. Sorokin'i ettepanek vastu wõetud, seega otsustatud § 3 komisjoni tagasi anda.

Aruandja Chr. Kaarna (loeb): § 4. Linna- wõi alewiwolikogul on õigus peale makswates seadustes ettenähtud juhtumiste sunduslikka määrusi korterite wahetalituse kohta maksma panna, tarwilikul korral eraisikutele seesugust wahetalitust keelates.

Wahetalitust oma kätte wõttes on linna- wõi alewiwolikogudel õigus seda elanikkudele sunduslikuks teha.

J. Wanja (kom.): Teen ettepaneku selles paragrahwis sõna „alewiwolikogu“ asemele wõtta sõna „alewi korteriwaliitus“.

K. Wirma (sd.): See paragrahw räägib sellest, et linna- wõi alewiwolikogudel on õigus wahetalitust sisse seada. Wahetalituse sisseseadmine on aga täitsa wõimatu, kui selle eest tasuwõtmine keelatud, nagu ma esimesel lugemisel juba tähendasin. Loeme selle seaduseelnõu § 21, siis näeme, et igasugune tasuwõtmine keelatud on, arwatawasti käib see keeld ka selle wahetalituse kohta. Peale selle ei saada wahetalituse mõttest õieti aru, arwatakse, et wahetalituse all seda mõista tuleb, et ilma linna- wõi alewiwalitsuse wahetalituse keegi korterit omale ei saa, waid kõik korterisaamine peab wahetalituse kaudu käima. Sellepärast oleks ehk wahest õnnelikum redaktsioon, kui selles paragrahwis peale wahetalituse saaks nimetatud ka weel registreerimine. Sellel oleks side ka sellega, kui linna- ja alewiwalitsused korteritesse paigutamise suhtes seaduslikka määrusi annawad, et suurtes korterites mitte üks inimene ei elaks, waid et sinna rohkem inimesi wõiks asetada. Selleks oleks minu arwates tingimata tarwilik alewi- ja linnawalitsustel sunduslik registreerimine sisse seada. Sellepärast teen ma järgmise ettepaneku: II lõikele juure lisada sõna „wahetalitust“ järele „wõi korterite registreerimist“ ja sellesama lõike lõpus: „ja wahetalituste wõi registreerimise kulude katmiseks maksu wõtta wastawa wolikogu poolt määratud suuruses.“ (J. Tõnison (rhw.) kohalt: Mis see tähendab „wõi registreerimise?“ Kas Teie tahate ütelda: see tähendab registreerimist? Sinna wõiks panna „ehk“ registreerimist.) Mina teen igatahes ettepaneku

praegu sarnase, minu ettepaneku kohta wõidakse ju parandusi teha. Minu parandus wõimaldaks tegelikult seda teostada, millest siin paragrahwis räägitakse. Kui seda parandust ei ole, jääb paragrahw arusaamatuks ja tema täitmine saab wõimatuks.

O. Liigand (rhw.) (Ütleb end sõnaõigusest lahti.)

Kohtuminister J. Reichman: Wabariigi Walitsuse ülesandel teen mina ettepaneku § 4 teist lõiget wälja jätta. Esimesel lugemisel tähendasin mina juba need põhjused ära, mispärast Wabariigi Walitsus seda wastuwõetawaks ei pea. See paragrahw jääks ettepanud parandusega selgusetaks.

P. Abramson (is.): Käesolewa seaduse § 4 põhjal tegi rkl. Wirma paranduse juure lisada peale sõna „wahetalituse“ — „wõi registreerimise“. Mul on tulnud Tallinna linna omawalitsuses tegemist teha korterite sunninormeerimisega, kus juures selgus, et meil määrusi ei ole, mille põhjal linnawalitsus seda kohustust elanikkude peale panna wõiks, et nemad sunnitud on wabadest korteritest teatama. Linnawolikogu wõttis küll vastu määruse, et igaüks on kohustatud üles andma wõi teatama, kui tal waba korter on. Lähemalt ära kaaludes leiti aga, et sarnasel määruisel mingisugust juriidilist jõudu ei ole. Kui nüüd tahetakse sellest äärmisest korterikriisist wälja puperdada, nagu herra Martna ütles, siis on tarwis niisugust seadust maksma panna, et korteripidajad wõi majaomanikud oleks kohustatud üles andma, kus neil tühjad korterid on, ja sellepärast on see märkus „wõi registreerimise“ tarwilik ja mina toetan herra Wirma ettepanekut, et need sõnad sellesse paragrahwi wõetaks.

H. Martna (sd.): Ma teen ettepaneku selle paragrahwi lõppu juure lisada järgmise lause eraldi lõikena: „Wahetalituse kulude katteks wõib linna- ja alewiwolikogu poolt määratud suuruses tasu wõtta.“ Ma jätan selle küsimuse täiesti lahtiseks, kas see wahetalitus tuleb sunduslikuks teha wõi mitte. Minu arwates aga peaks tingimata ära tähendama, et wahetalituse eest tasu wõib wõtta, muidu ei wõiks linna- ehk alewiwalitsus seda wahetalitust üleüldse teostada. Et seda wõimaldada, oleks minu arwates otstarbekohane seda parandust siia juure lisada.

J. Keskül (majand.): Ma pean ütleva, et kõik parandused, millega Riigikogu liikmed siin esinewad, on sihitud majaomanik-

kude wastu. Ei ole ühtegi ettepanekut tehtud, et ka need korteripidajad, kellel tühid toad on, sellest kohustatud oleks teatama. Ma ei hakka niisugust ettepanekut tegema, sest et see minu huwidesse ei puutu. Ma tahan ainult seda fakti konstateerida. Kui nüüd siin see paragrahw wastu wõetakse sel kujul, nagu ta juba seaduseelnõus komisjoni poolt wastu wõetud on, siis igatahes see sahkerdamine, mis praegu üksikute üürnikkude poolt toimetakse, sellega omawalitsuse komisjoni kätte üle antakse. Kui nüüd sellele komisjonile weel wõimaldakse maksu wõtmist, seda kergem temal sahkerdada. Nii tuleb siis mitmesaja sahkerdaja asemel meil üks sahkerdaja komisjon. Sellepärast tein ettepaneku § 4 II lõiget maha kustutada.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja Chr. Kaarna: Ma pean ütleva, et selles eelnõus, mis Wabariigi Walitsuse poolt Riigikogule tuli, selle paragrahwi wiimane lõige just wastupidine oli komisjoni poolt wastuwõetud lõikele. Nimelt oli walitsuse eelnõus öeldud: „wahetalitust oma peale wõttes, ei ole linna-wõi alewiwalitsustel õigus seda wahetalitust elanikkudele sunduslikuks teha,“ kuna Riigikogu komisjoni poolt wastuwõetud eelnõus öeldakse, et linna- või alewiwalitsustel õigus on seda wahetalitust elanikkudele sunduslikuks teha. Iseenesest mõista, jääb Riigikogule walida, missuguse seisukohaga tema ühineb. Ma pean ainult nii palju tähendama, et komisjonis selle küsimuse puhul mitte just wäga põhjalikka läbirääkimisi ja waidlusi ei olnud ja, wõib olla, oleks seal küsimus ka wastupidi otsustatud. Kuid ma ei wõi siin mitte oletuste peale põhjendada. Mis puutub nüüd ettepanekud parandustesse, eriti herra Wirma poolt tehtud parandusesse, siis langeb see parandus iseenesest ära, kui Riigikogu otsustab § 4 II lõiget wälja jätta. Ühemõtteline selle parandusega on herra Martna poolt tehtud märkus, mis lubab wahetalituse kulude katteks tasu wõtta. Ma pean ütleva, et komisjonis seda arwamist mitte ei olnud, et wahetalituse eest ei wõiks tasu wõtta. Mis puutub herra Wirma tähendusse § 21 kohta, mis komisjonis esialgu hoopis teisiti redigeeritud oli, siis pean ütleva, et endine redaktsioon wäga selgesti näitas, et see tasuwõtmise keeld ei wõi § 4 kohta käia. Nii wõin mina komisjoni nimel herra Martna poolt tehtud märkusega ühineda.

Juhataja A. Kerem: Sisse on tulnud järgmised parandused § 4 kohta: Rkl. Wanja poolt § 4 sõna „alewiwolikogu“ asemele panna sõna „alewi korteriwalitsus“. Siis on rkl. Wirma poolt: „Panen ette § 4 II lõikele juure lisada sõna „wahetalitust“ järele: „wõi korterite registreerimist“ ja sellesama lõike lõpus: „ja wahetalituse wõi registreerimise kulude katmiseks maksu wõtta wastawa wolikogu poolt määratud suuruses.“ Siis on rkl. Martna poolt järgmine parandus: „Panen ette § 4 lõppu lisada lause — eraldi lõikena — „wahetalituse kulude katteks wõib linna-wõi alewiwolikogu poolt määratud suuruses tasu wõtta.“ Siis on weel parandus herra kohtumistri ja herra Kesküll'i poolt — ühine § 4 teist lõiget wälja jätta.

Ma panen esimesena hääletamisele rkl. Wanja ettepaneku. (Hääletatakse.) Kuna enamuse wastu on, sellega on ettepanek tagasi lükatud. Nüüd panen hääletamisele herra kohtumistri ja rkl. Kesküll'i ühise ettepaneku II lõiget wälja jätta ja kui see jaatawalt otsustatakse, siis langeb rkl. Wirma parandus ära. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 30, wastu 17 häält, sellega on ta wastu wõetud. Sellega langeb rkl. Wirma parandus I osas wälja, II osas aga wastab tema herra Martna parandusele. (K. Wirma (sd.): Ma arwan, et täielikult minu ettepanek wälja ei peaks kukkuma, sest registreerimine peaks sisse jääma, ja sellepärast teen ma ettepaneku lahus hääletada.) Kuna rkl. K. Wirma ettepanek on redigeeritud § 4, II lõike juure, teine lõige aga wälja on kukkunud, siis ei saa ma seda parandust mitte hääletada. Ma panen hääletamisele rkl. Martna ettepaneku. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 32 häält, wastu 13, sellega on ta wastu wõetud.

(Juhatama hakkab abiesimees **K. Wirma.**)

Aruandja Chr. Kaarna (loeb): § 5. Linna- või alewiwalitsusel on õigus korterid ja korteriosasid rekwireerida ja neid elamiseks wälja üürida selles seaduses ettenähtud piirides: 1) kui korteris selle pidaja ühes oma perekonnaga alaliselt ei ela, olgu korter teenija või mõne teise isiku walwe all ehk ilma järelwalweta, selle juures aga ei loeta suwitamist alalise elamise katkestamiseks; 2) kui korteri suurus selle pidaja perekonna suurusele lausa

ei wasta, kus juures korteripidaja elukutsele wastawad ruumid arwesse tulewad wõtta

Märkus: Punkt 1. tähendatud juhtumistel jäetakse korteripidajale ainult korteris olewa kraami alalhoidmiseks wastaw ruum, kuna punkt 2 tähendatud juhtumistel rekwireerida wõidakse ainult tube ilma köögi tarwitamiseta ja ainult korterist eraldatawaid tube, nõnda et korterisse asetatawale kaasüürilisel ei tarwitseks käia läbi korteriomaniiku elutubade.

Juhataja K. Wirma: Et § 4 parandatud kujul hääletamata jäi, siis panema § 4 terwena hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on üksikud, sellega on § 4 wastu wõetud.

M. Neps (sd.): Paragrahw 5 punkt 1 on kõige pealt öeldud „kui korteris selle pidaja ühes oma perekonnaga alaliselt ei ela.“ Et siin mitte segadust ei wõiks tulla, panem mina ette kolmandas reas sõnade „ühes oma perekonnaga“ asemele wõtta sõnad „ega tema perekond“. Teiseks panem mina ette punkt teises eelwiimases reas sõna „lausa“ wälja jätta. See sõna on täiesti asjata ja muudab paragrahwi wäga weniwaks. Lõpuks panem mina ette endisest üüriseadusest § 4 punkt 1 wiendamale paragrahwile juure wõtta, nimelt punkt 3. „kui korter tarwiliku korraspidamise puudusel tühi seisab, ning majaomanik seda ise korda ei sea.“

P. Abramson (is.): Käesolewat paragrahwi waadates näeme, nagu oleks siin wäikene wastutulek korterisaajatele. Kui aga rohkem sisusse tungime, siis näeme, et eksime. Paragrahwi lugedes näeme meie, et korterit lubatakse ainult siis rekwireerida, kui korteris selle pidaja ühes oma perekonnaga alaliselt ei ela. See on üks puudus selles paragrahwis ja teiseks olen ma täiesti ühel nõul rkl. Neps'i ettepanekuga, et sõna „lausa“ wälja jätta, sest korter ei ole mitte mõni weniw asi, mis wõib olla natuke wäiksem ehk suurem. Puudus selles paragrahwis on weel see, et punkt 2. tähendatud juhtumistel rekwireerida wõidakse ainult tube ilma köögi tarwitamiseta ja ainult korterist eraldatawaid tube, nõnda et korterisse asetatawale kaasüürilisel ei tarwitseks käia läbi korteriomaniiku elutubade. See on eitaw külj selles paragrahwis ja sellepärast teen mina ettepaneku § 5 märkuses lõpp algades sõnadest „kuna punkt 2. tähendatud juhtumistel“ jne. wälja jätta. Tallinnas, näitu-

seks, ei ole niisuguseid maju, nagu neid Peeterburis leidub. Suur osa maju on nii ehitatud, et keskpaigas läheb trepp üles ja kui sa tahad kuhugi korterisse minna, siis tuleb suur ring enne läbi teha, kui sinna jõutakse. Tõepoolest esitati minewal tallwel Tallinna linnawolikogus statistilisi andmeid, kus ühel wanal eidekesel oli tarwitada seitse tuba. Kui nüüd sealt tube rekwireeritakse, siis tuleb sellel inimesel igatahes ilma köögita läbi ajada. Niisugune rekwireeritud korter on õieti ainult ase, kuhu wõib pead panna, kuna elu sisse seada ehk sööki walmistada täitsa wõimatu on. Kui meie tahame nüüd korterielanikkudele wastu tulla, siis tuleks § 5 märkuses lõpp wälja jätta alates sõnadest „kuna punkt 2. tähendatud jne.“

Mina ühinen ka rkl. herra Neps'i ettepanekuga, et § 5 7. reas sõna „lausa“ kui ebamäärane wälja jätta.

A. Schulbach (töer.): Ma pean kahjuks ettepaneku tegema, seda paragrahwi komisjonile tagasi anda. Seaduse paragrahwid peawad õige täpisealt redigeeritud olema, kuna see paragrahw aga wäga õnnetult redigeeritud on. Siin on öeldud, et korterit rekwireerida wõib ainult sarnasel juhtumisel, kui korter pidaja perekonna suurusele lausa ei wasta. Mis see tähendab „lausa ei wasta“, kas siis, kui korter liig suur wõi kui ta liig wäike on? Kui korter liiga wäike on, siis ei wasta ta ka lausa perekonna suurusele. Tuleb wälja, et selle paragrahwi redaktsiooni järele üürnikku ka siis wälja tõsta wõib, kui korter liiga wäike on. Niisama õnnetu on selle paragrahwi esimese punkti redaktsioon: „Kui korteris selle pidaja oma perekonnaga alaliselt ei ela.“ Üks minu rühmaseltsimeestest tähendas, et kui korteril ülepea pidajat ei olé ja kui majaomanik korteri lihtsalt tühja peab, kas siis on õigus rekwireerida wõi mitte? See on küll mõtteliselt arusaadaw, kuid igatahes peaks seaduse redaktsioon seda selgesti ära ütleva, mida seadus tahab kätte saada. Selles mõttes teen ettepaneku seda paragrahwi komisjoni tagasi anda, et komisjon selle redaktsiooni läbi waataks ja parandaks.

J. Tõnisson (rhw.): Wististi on soowitaw seda paragrahwi pretseerida ja rkl. herra Schulbach'i ettepanekut tahaks ma toetada. Peab aga komisjonile südame peale panema, et see paragrahw tõesti nii wormuleeritaks, et linna ja alewi

omawalitsusel mitte õigus ei ole igasse perekonda sisse tikkuda ja seal nõnda omawoliliselt talitada, et keegi enam julge ei wõi olla, sest sellega tahaksime meie korterikriisi lahendada perekonna rahu ja julgeoleku arwel. See paragrahw annab laialise wõimaluse igale linna ning alewi omawalitsuse komisjonile kõik ukсед ja aknad awada. Kui niisugust korteri rekwiireerimise wabadust hakatakse andma, siis peab enne ette mõtlema, mis sest wälja tuleb. Üksikud toad saate teie kätte, kuid ajate kõik inimesed elewile, kellel wast natukene lahendam korter on. See on juba selge, et kui korteri üüri hinnad tõusewad 40 kunni 50 korda, siis on wäga paljud perekonnad sunnitud ennast koomale tõmbama, et mitte üksi nii suurt korterit pidada. Nii kaob ära hädaline tarwidus omawalitsuse poolt küsimust reguleerida lasta. Kui siiski waja on weel kuritarwituste kõrwaldamiseks linna ja alewi omawalitsuste wahelastumist, siis peab kindlasti ära tähendatud olema, missugustes piirides ja missugustel alustel see peab sündima. Komisjon peaks igatahes selle ebamäärase ja kindluseta paragrahwi asemele kindla paragrahwi wälja töötama.

T. Kalbus (töer.): Mina arwan, kui Riigikogu peaks selle paragrahwi komisjoni tagasi andma, siis ainult nende ettepanekute läbiwaatamiseks ja otsustamiseks, mis selle paragrahwi kohta tehtud on. Kui see paragrahw ainult niisugustel motiiwidel komisjoni tagasi antakse, nagu herra Tõnisson soowitab, ilma et oleks teinud ettepanekuid, siis ei saa komisjon kindlat seisukohta wõtta, sest et keegi kohustatud ei ole herra Tõnisson'i mõtteawaldusi wormuleerima. Seda nägime ka juba esimesel lugemisel, kus mingit kindlat ettepanekut ei olnud. Kahtlustused selle paragrahwi redaktsiooni kohta on minu arwates asjata, sest see redaktsioon on just seesama, mis meie praeguses üüriseaduseki walitseb ja kaebtusi selle üle, et linnawalitsus oleks seda paragrahwi kurjasti tarwitanud, pole olnud. See paragrahw on meil juba maksew kaks aastat ja wähemalt Tallinnas ei ole selle kohta kaebtusi tulnud. Wõib olla, et Tartu linnawalitsus seda paragrahwi rohkem tarwitanud on. Mina arwan, et see süüdistus ei ole sugugi põhjendatud, seda enam, et see paragrahw meil juba kaks aastat maksew on ja kaebtusi tema üleliigse tarwitamise üle kuulda pole olnud. Kui siiski Riigikogu tahab seda komisjoni tagasi anda herra Neps'i

ja Abramson'i ettepanekute puhul, siis wõiksid ainult tähendatud ettepanekud motiiwiks olla, aga mitte see motiiw, mida herra Tõnisson ette kandis.

K. Ast (sd.): Riigikogu liige herra Abramson on juba rääkinud selle paragrahwi märkusest ja on soowitanud omalt poolt wälja jätta seal see osa, kus räägitakse sellest, et tubasid wõib rekwireerida ainult kõõgi tarwitamisega. Ka minule tundub see osa märkusest natuke wastuwõtmatu olewat. Lugu seisab selles, et see märkus ei seisa tegeliku elu tarwidustega ja nähtustega kokkukõlas. Meil Tallinnas ei ole kuigi palju sarnaseid maju, kus koridorisüsteem on läbi wiidud ja kus üksikuid tube wõiks eraldada, nii et korteriomaniku ruumidest läbi käia ei tuleks. Ma ei eksi wist mitte, kui ütlen, et 80% kõigist tubadest on sarnased, kuhu pääseb ainult teiste korterielanikkude ruumide kaudu — peaaesjalikult saalist. Iseküsimus on muidugi, kas seadus üleüldse lubab rekwireerida üksikuid korteriosasid. Kui sarnane seisukoht wastu on wõetud, mis ka Asutawa Kogu poolt wastuwõetud üüriseaduses seisib, siis peab igatahes tegeliku elu tarbeid silmas pidama. Tähendab, seda paragrahwi ei wõi mitte niiwõisi redigeerida, et teda tegelikus elus tarwitada ei saaks. Kui niiwõisi redigeeritakse, siis lükatagu see paragrahw tagasi. Tegelikus elus ei ole sellest paragrahwist aga siis kuigi suurt kasu, kui ta praegusel kujul wastu wõetakse, sest näituseks Tallinnas, wõib sõrmede peal üles lugeda need majad, kus koridorisüsteem on läbi wiidud, nii on Suur Tatari tänawal üks maja, Kaupmehe tänawal kaks maja, Tõnismäel üks maja, ja n.n. politsei ogorodil olen kahte sarnast maja näinud. Rohkem ma Tallinnas üleüldse sarnaseid maju ei tea. Mina ise olen paljudes tubades elanud ja paljud minu tuttawad elawad ka sarnastes tubades, kus teistest tubadest läbi käia tuleb. Teisiti on wõimatu läbi saada. Peeterburis oleks sarnane seisukord, nagu meil on tahetud maksuma panna, wõimalik olnud tegelikult läbi wiia. Peale selle arwan ma, et Wiljandis, Pärnus ja teistes wähemates linnades on üksikuid eraldi tubasid weel wähem, kui Tallinnas. Sellepärast on minu ettepanek järgmine: „wälja jätta § 5 märkusest lause, alates sõnadega „ja ainult korterist...“ Mis puutub kõõgi tarwitamisesse, siis läheb minu ettepanek herra Abramson'i ettepanekust selles asjas lahku. Selles osas ei leia ma herra Abramson'i

ettepaneku mitte tegeliku elu nõuetele was-
fawa olewat. Köögi tarwitamise õigusega
tubasid on tegelikus elus peaaegu wõimatu
rekwireerida, sest tegelikult on lugu niisu-
gune, et üksikuid tube, kus kööki wõib tar-
witada, on väga harwa. Kui tahetakse
elanikkudele, keda üksikutesse tubadesse
mahutatakse, sunduslikult õigust anda,
köögi tarwitamiseks, siis oleks see igata-
hes tegeliku elu wastu. Üksikute tubade
üürnikud ei tarwita enamasti kööki.
Nende enamus saab pererahwalt kas kohwi,
teed ehk ainult teewett. Peale selle on
üksikute tubade üürnikud inimesed, kel
perekonda ei ole. Tegelik elu on selle kü-
simuse niiviisi otsustanud, nagu mina
oma ettepanekus olen teinud.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna
on aruandjal.

Aruandja **Chr. Kaarna**: Ma ühi-
nen rkl. Schulbach'i poolt tehtud ettepa-
nekuga, et see paragrahw komisjoni ta-
gasi antakse.

Juhataja **K. Wirma**: Komisjoni
aruandja on rkl. Schulbach'i ettepanekuga

ühinenud, sellega läheb see paragrahw
kodukorra põhjal komisjoni tagasi.

Sõna on tegelikuks märkuseks rkl.
Schulbach'il.

A. Schulbach (töer.): Teen ette-
paneku koosolekut lõpetada.

**32. Koosoleku lõpe- Juhataja K.
tamine ja järgmise Wirma**: On tehtud
koosoleku aja küsi- ettepanek koosolekut
mus. lõpetada. Panen selle
ettepaneku hääleta-
misele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole
keegi, sellega on otsustatud
koosolekut lõpetada. Kas te-
hakse ettepanekuid järgmise koosoleku
kohta? (Hüüded kohtadelt: Jääb
juhatus määrata!) On ettepanek
tehtud järgmist koosolekut juhatus määrata
jätta. Selle wastu ei waielda? Loen
selle ettepaneku wastuwõet-
tuks. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9,45 min. õhtul.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma**.

Abiesimees **A. Kerem**.

Sekretäär **A. Tupits**.